

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1896.   Andra Kammaren.   N:o 42.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta motioner i samma ämne; och lemnades dervid ordet, enligt förut gjord anteckning, till

*Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.
(Forts.)*

Herr Ljungman, som yttrade: Då en kongl. proposition i ett så viktigt ämne som detta inkommer till ett utskott, är det tydligt, att förhandlingarne om densamma hufvudsakligen komma att vända sig om, huruvida det kongl. förslaget bör bifallas eller afslås, och att enskildes förslag vid sidan af detsamma icke hafva någon utsigt till framgång. Så har det också skett i konstitutionsutskottet vid behandlingen af de nu föreliggande röst-rättsförslagen. Det såg der till en början ut, som om det kongl. förslaget skulle blifva tillstyrkt, men så småningom minskades utsigterna härför. Under sådana förhållanden var det att vänta, att diskussionen i kamrarne också skulle komma att vända sig kring bifall eller afslag å det kongl. förslaget oförändradt eller med mindre betydliga ändringar. Af detta skäl har jag icke ansett mig böra afgifva någon utförligare *reservation* eller att i en sådan på något sätt antyda, i hvilken riktning jag anser att frågan bör lösas, helst som jag tror, att dylikt endast skulle försvårat utsigterna att besegra det kongl. förslaget. Jag står nemligen på den ståndpunkten, att jag anser detta förslags förkastande utgöra ett vilkor för en god lösning af frågan.

Beträffande förslagets egendomligheter, så faller det genast i ögonen, att det söker tillgodose *två* stridiga intressen. Å ena sidan bjuder det de liberala på ett 600-kronors streck och å andra sidan de konservativa på ett *tredje* streck, som jag skulle vilja kalla bevillningsstrecket, emedan det är grundadt på erläggande af ett visst bevillningsbelopp och i följd deraf förskjutbart, då det ju kan höjas dels af beskattningsnämnderna i kommunerna och dels af Riksdagen efter till och med gemensam omröstning. Det kongl. förslaget bjuder vidare på bestämmelsen, att skatterna till stat

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

och kommun skola vara erlagda under de närmaste två åren före det, under hvilket valet eger rum, samt slutligen på proportionella val för de större städerna. Förslaget har därför blifvit sådant, att det icke tillfredsställer någotdera intresset. Det besannar endast den gamla satsen: att *ingen kan tjena två herrar*.

Förslagets största fel är utan tvifvel det nya »bevillningsstrecket». Ty det är gifvet, att, så länge vår grundlag bestämmer, att bevillingens storlek skall vara beroende af statsverkets behof, så att det ena året en flerfaldigt större bevillingssumma behöfver uttagas än det andra året, det ock ligger i sakens natur, att ett sådant streck icke kan blifva fast. Vidare ligger den möjligheten öppen, att Riksdagen kan besluta, att t. ex. en bevilling af 1 krona eller 1 kr. 50 öre skall inträda först vid 1,000 kronors eller än högre inkomst. Och hvad vore då vunnit?

Det är alldeles gifvet, att, om man vill komma fram med ett tillfredsställande rösträttsförslag, som skall vara byggt på ett streck, detta streck bör vara *fast*, så att det icke kan rubbas, vare sig af beskattningsnämnder eller Riksdag. Detta streck måste därför fastslås i grundlagen, så att det under alla förhållanden qvarstår orubbadt. Deremot är det orimligt, att, såsom under diskussionen framkastats, man skulle kunna fordra den beskaffenheten af ett sådant streck, att det bestämde ett för alla *lika* minsta beskattningsbelopp i förhållande till beskattningsbara inkomsten för hvar och en, som hade politisk rösträtt. Det är nemligen gifvet, att, när man fordrar kommunal rösträtt af hvar och en, som skall hafva politisk rösträtt, beskattningens belopp måste blifva ytterst *olika* för den politiska rösträtten. Ty i en kommun har man ingen kommunalskatt alls, under det att denna skatt i en annan kommun kan uppgå till en 10 à 15 gånger bevillingen.

Jag kan heller icke finna, att det skall vara nödvändigt, att man för att få politisk rösträtt skall behöfva betala en viss summa i skatt till staten. Jag anser den nuvarande grundlagsbestämmelsen för erhållande af politisk rösträtt, som i detta afseende förutsätter, att man skall erlagga bevilling till staten efter viss uppskattad årlig inkomst eller för en till visst belopp taxerad egendom, ha ett synnerligen stort företräde framför den nu föreslagna, att man för erhållande af sådan rösträtt skall till staten erlagga *ett visst belopp* i skatt. Jag vill fästa uppmärksamheten på de stora olägenheter, som i detta hänseende skulle kunna blifva en följd, om regeringens förslag antoges. Det kan t. ex. inträffa sådana tider, att man kan behöfva tillgodose den fattiga befolkningens behof på det sätt, att man måste minska hennes beskattning. Då skulle kunna inträda valet mellan å ena sidan att tillgodose ett sådant berättigadt behof och å andra sidan att beröfva många personer deras valrätt. Afven derigenom, att beskattningsnämnderna i orterna ega rätt att inom vissa gränser höja eller sänka existensminimum, skulle man kunna beröfva personer deras

rösträtt. Redan dessa skäl *syndas* mig vara *tillräckliga* för att icke bifalla det kongl. förslaget. Det är dessutom i så många andra hänseenden, man kan göra anmärkningar mot detsamma, att det endast för att uppräknade de iaktagna felen skulle fordras rätt *lång* tid.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Den utredning, som ligger till grund för förslaget, är visserligen rätt utförlig i afseende på statistiken, men i öfrigt finnes nästan *ingen utredning alls*. Och i ett så ytterst svårt ämne som detta är det väl den öfriga utredningen, man i främsta rummet skall ha att stödja sig på. Det är icke nog att veta, huru många, som göra anspråk på att få utvidgad politisk rösträtt, och huru det ena eller andra förslaget kommer att verka, utan man bör i första rummet utreda de skilda rättsanspråken och se till, att hvar och en får sin rätt så långt man med hänsyn till rådande förhållanden *kan gifva* den.

Den största svårighet som möter, när man hos oss skall uppgöra ett dylikt förslag med census, är att få strecket *fast*. Detta synes mig icke kunna ske utan genom att *införa särskilda bestämmelser rörande vissa bevillingens hufvudgrunder och den kommunala organisationen i grundlagen*. Detta bör icke möta några öfverstigliga svårigheter, ehuru man måste vara försiktig, så att man icke vid införandet af sådana bestämmelser på något sätt binder mer än nödigt och derigenom hämmar utvecklingen. Emellertid synes mig Kongl. Maj:ts förslag i det sistnämnda hänseendet icke lyckligt. Der finnes nemligen en bestämmelse i slutet af § 14, som kan lägga hinder i vägen för reformer på det kommunala beskattningsområdet. Ty i denna paragraf fastslås, att kommunalskatten skall grunda sig på inkomstbevillingen, ehuru framstående finansmän numera vanligen anse, att den kommunala beskattningen bör fotas på särskild grund.

Hvad frågans läge beträffar, så är det väsentligen förändradt derigenom, att Första Kammaren med en öfverväldigande majoritet afslagit såväl den kongl. propositionen som alla i frågan väckta motioner. Nu finnes för oss ingenting annat att göra än afgifva sådana yttranden till protokollet, som afse en opinionsyttring för framtiden. Ty att genomdrifva ett förslag vid denna riksdag är nu omöjligt.

Hvad åter angår de öfriga förslagen, som nu föreligga, så kan i fråga om herr Perssons i Tällberg och herr Elowsons anmärkas, att de äro behäftade med den svagheten, att strecket är fotadt helt och hållet på bevillningsförordningen, så att det kan höjas och sänkas både af beskattningsnämnderna i orterna och af Riksdagen. Samma anmärkning drabbar i viss mån äfven herr Bromées motion. Om t. ex. existensminimum bestämmes till 650 kr., så kommer enligt de nu berörda förslagen en person, som har 500 kr. inkomst, icke att få politisk rösträtt. Detta har man icke tänkt på vid nedskrifvandet af dessa förslag, och det

Ang. ändrade
bestämmelser
 rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

gör, att de samtliga lida af en svaghet, som förorsakar, att de icke kunna bifallas. Under sådana förhållanden synes det mig, att man icke kan yrka annat än afslag å såväl det kongl. förslaget som å motionerna.

Jag anser, att man icke bör taga för hårdt vid sig, att frågan faller för denna riksdag. När frågan om ombildning af vårt representationsskick stod på dagordningen, föll den många gånger. Men det visade sig sedermera, att det förslag, som slutligen gick igenom, var *bättre* än alla föregående förslag, det inberäknadt, som förut år 1848 framlagts af Kongl. Maj:t. Hade ett af de äldre förslagen gått igenom, då hade vi utan tvifvel haft ett *sämre* representationsskick, än vi nu hafva. Jag tror därför, att vi böra taga frågans fall vid denna riksdag ganska lugnt och motse, att vi framdeles kunna vinna en tillfredsställande lösning.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets *hemställan om afslag å samtliga förslagen*.

Vidare anförde:

Herr Höjer: Herr grefve och talman, mine herrar! Den högt aktade representanten på lidköpingsbanken uttalade under förmiddagens debatt sin tacksamhet mot Kongl. Maj:ts regering, som brutit isen och nu äntligen kommit fram med förslag till en rösträttsreform. Då jag icke eger min ärade väns förnöjsamhet, känner jag mig icke heller uppfordrad att uttala den tacksamhet, som han uttalade, så mycket mindre som jag i sjelfva verket icke tycker mig hafva något att tacka för. Jag får uppriktigt bekänna, att jag hör till de många, både inom och utom Riksdagen, som anse, att den af Kongl. Maj:t föreslagna reformen endast är en skenreform eller åtminstone icke mycket annat.

Om man med hvarandra jemför å ena sidan Kongl. Maj:ts nådiga rösträttsproposition — detta intressanta monument af svenskt statsmannaskap i fickformat — och å andra sidan konstitutionsutskottets utlåtande med all dess oresonliga konservatism, skall man finna, att de båda aktstyckena gå på samma ledmotiv, äro uttryck af ungefär samma grundtanke, nemligen den, att bibehållandet af Andra Kammarens sammansättning oförändrad eller i det närmaste oförändrad är ett hufvudvilkor för en normal och sund samhällsutveckling, och att insläppandet i representationen af de allra minsta främmande element ofelbart skall föra på afvägar hela vårt konstitutionella lif. Hela detta resonnement synes mig icke vara något annat än en omskrifning af fåtalsväldets paroll i alla tider: det är bra, som det är; magten skall ligga der den ligger, med rätt för de få att styra för de många och med tillfälle för de magtegande att under den skyddande förklädnaden af att tillvarataga det helas intresse i sjelfva verket blott tillgodose sitt eget. Olikheten åter mellan Kongl. Maj:ts rösträttsproposition

å ena sidan och konstitutionsutskottets utlåtande å den andra synes mig ligga deri, att, medan konstitutionsutskottet med en nästan brutal öppenhet förklarar, att ingenting får förändras, Kongl. Maj:t deremot säger, att man för skams skull måste göra åtminstone *något*, och föreslår ett litet pikant konststycke, som består deri, att man släpper in en mycket liten flock nya valmän genom den ena dörren, för att sedan med hjälp af s. k. garantier kasta ut dem allesammans — eller så godt som allesammans — genom den andra. Bruttobehållningen af nya valmän på grund af den rösträttsreform, som Kongl. Maj:t föreslår, skulle, enligt beräkning, blifva 2,461 arrendatorer, 27,099 röstberättigade på grund af inkomst på landsbygden och 16,463 inkomsttagare i städerna, summa 46,023 nya valmän. Hvad deremot Kongl. Maj:t glömt att tala om är, hvilken nettobehållningen genom denna rösträttsreform skulle blifva; och jag fruktar, att Kongl. Maj:t på den frågan icke kan gifva något svar, emedan — så vidt jag kunnat finna — någon utredning derom icke föreligger. Men om man eger rätt att sluta ex analogia, måste — synes det mig — manfallet bland de nya valmännen blifva ganska betydligt, på grund af det dubbla utskyldsstrecket och det faktiskt förhöjda åldersstrecket, hvartill kommer en icke obetydlig decimering äfven af de gamla valmännen, till följd af de nya garantierna.

Hvad jag i Kongl. Maj:ts rösträttsproposition saknar, är hvarje erkännande af det faktum, att en rösträttsreform — och jag vill tillägga en *effektiv* rösträttsreform — enligt de flestes åsigt borde vara det gifna och så godt som omedelbara komplementet till den urtima Riksdagens beslut; och hvad jag likaledes i den kongl. rösträttspropositionen saknar, är den kloka tillämpningen af den utvecklingens lag, som bjuder statsmannen, den förutseende statsmannen — jag vill icke säga att *öfverflytta* magten i samhället från en samhällsklass till en annan — men väl att likasom förskjuta eller *fördela* magten, så att den icke kommer att helt och hållet ligga hos en enda samhällsklass, såsom förhållandet faktiskt är inom Sveriges nuvarande representation. Icke heller kan jag i Kongl. Maj:ts proposition finna någonting, som antyder, att man insett den absoluta nödvändigheten att, genom en *vidt gående* rösträttsreform, ställa samhället på en bredare och därför mycket säkrare grundval genom att upptaga i samhället såsom verkliga medborgare de förut rösträttslöse, för att sålunda förbinda deras personliga intressen med samhällets och för att göra dem solidariska med de lycklige, som förut äro erkända som politiskt fullmyndige män.

Valreformer, och vidt gående valreformer, hafva under detta århundrade blifvit genomförda i de flesta af Europas konstitutionella stater af statsmän, som verkligen insett, att dylika *effektiva* reformer varit förestafvade icke endast af rättvisa, utan äfven af politisk klokhet. Jag behöfver i det fallet endast påminna derom,

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

att i detta århundrade tre stora valreformer blifvit genomförda i England, både af konservativa och liberale statsmän, af den liberale lord Grey 1832, af den konservative Disraëli 1867 och af den radikale Gladstone 1884. Och såsom ett exempel på, huru konservative statsmän i England i våra dagar resonnera, vill jag nämna, att lord Derby, premierministern i ett mycket konservativt kabinett, år 1867 förklarade, att han icke kunde finna något det allra ringaste skäl för, att en effektiv valreform skulle vara ett monopol endast för de liberale. Jag förmodar, att det kommer att dröja mycket länge, innan vi här i Sverige få en Derby, en Disraëli eller en Gladstone, och att det kommer att dröja ännu längre, innan vi få en Första Kammare, som begriper dem.

Af särskildt intresse är, att Kongl. Maj:t i motiveringen till sin rösträttsproposition ställer upp bredvid hvarandra — icke såsom samverkande, utan såsom kolliderande, olika klasser, olika partier och olika intressen. Ja, det går så långt, att, när Kongl. Maj:t kommer till den kuriositet, som kallas det proportionella valsättet i de större städerna, han förutsätter tillvaron af partier med mycket stark partidisciplin, hvilka således genom Kongl. Maj:ts rösträttsförslag blifva uttryckligen legaliserade i vårt konstitutionella lif. Mot sjelfva *den* saken har jag intet att anmärka, emedan både partier och disciplin enligt min tanke äro nödvändiga.

Kongl. Maj:t indelar i sin rösträttsproposition alla svenska medborgare i två klasser — fastighetsegare och inkomsttagare, med vederbörliga underafdelningar. De *välsinnade*, de samhällsbevarande, de, på hvilka samhället egentligen kan byggas, äro fastighetsegare, som innehafva fast egendom på land eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, arrendatorer, som arrendera jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tre tusen riksdaler, samt slutligen större inkomsttagare.

De *misstänkte*, de i politiskt afseende opålitlige, äro de *små* fastighetsegarne och lägenhetsinnehafvarne, hvilka senare Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition tyckes alldeles ha glömt bort. De i alla afseenden *farligaste*, de, för hvilka Kongl. Maj:t nästan varnar samhället, äro de mindre inkomsttagarne, dessa stackare, som oscillera ett litet stycke öfver eller under strecket. Det är för att skydda samhället mot dessa individer, som Kongl. Maj:t i sin proposition uppställt sina två s. k. garantier. Med tillhjelp af den ena, utskyldstrecket med ty åtföljande höjning af åldersstrecket, tror sig Kongl. Maj:t emellertid ha någorlunda bevarat samhället mot de små inkomsttagarne på landsbygden, och herr justitieministern anför i sin motivering med en viss belåtenhet, att det endast är i 11 valkretsar, der den olyckan möjligen eller med visshet under den närmaste framtiden skulle kunna inträffa, att inkomsttagarnes antal blefve lika stort som fastighetsegarne eller något större.

Den egentliga politiska pariasklassen, mine herrar, är emel-

lertid, enligt Kongl. Maj:ts åsigt, att finna ibland de små inkomsttagarna, i städerna. Det är för att skydda samhället mot dem, som det är nödvändigt att uppställa icke blott garantien med det dubbla utskyldsstrecket, utan äfven det proportionella valsättet. När herr justitieministern med en viss förskräckelse tänker på dessa små inkomsttagare i städerna, har han, såsom det ock synes af den kongl. propositionen, de *större* städerna för ögonen, och jag förmodar, att han framför allt har i tankarne de *största* städerna, Stockholm och Göteborg. Jag har emellertid mycket svårt att fatta skälet till hans fruktan, ty genom streckets sänkning till 600 kr. får Göteborg *ingen* ny valman och Stockholm en ny valmanscorps af 353, säger 353 personer. Icke kan väl detta vara orsak nog för Kongl. Maj:t, att för de större städerna vidtaga alldeles särskilda säkerhetsåtgärder. Eller skulle anledningen till Kongl. Maj:ts fruktan möjligen vara att söka i anblicken af de nuvarande fruktansvärda radikala representanterna för Göteborg och Stockholm? Med afseende på de högt aktade representanterna för rikets andra stad tror jag ej, att hos dem ens det skarpast beväpnade öga skall kunna upptäcka skymten af radikalism. Hvad beträffar representanterna på stockholmsbänken, tror jag, att, åtminstone med afseende på fem af dem, herr justitieministern med full sanning kan säga, att »de äro kött af mitt kött och ben af minom benom.» Och med hänsyn till de öfriga tjugu vet jag verkligen icke, om herr justitieministern möjligen har samma uppfattning, som en ärad ledamot af Första Kammaren på förmiddagen uttalade. Han ansåg nemligen, att de tjugu liberalerna eller radikalerne på stockholmsbänken, jemte åtskilliga olyckskamrater från några af våra smärre städer, voro mer eller mindre ovärdiga det mandat, hvarmed de hedrats af sina valmän. Men i alla fall skulle jag tro, att den ärade herr justitieministern vid närmare eftertanke skall erkänna, att äfven liberalerna på stockholmsbänken icke äro några revolutionärer, utan mycket beskedliga liberaler, som icke hafva några andra afsigter än att, efter sin större eller mindre förmåga, arbeta för genomgripande reformer just i ändamål att *förekomma* revolutionära omstörtningar. I alla händelser behöfves ej för *deras* skull det proportionella valsättet, som endast synes afse att stärka Första Kammarens annex uti den Andra.

Jag skall ej längre upptaga herrarnes tid. Redan af hvad jag haft äran anföra, torde det vara tydligt för alla kammarens ledamöter, att jag *icke* på några vilkor kan ge min röst åt den kongl. rösträttspropositionen. Jag kan deremot ansluta mig till konstitutionsutskottets hemställan — utan att dock i en enda punkt kunna gilla utskottets motivering. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i den föredragna första punkten, men med ogillande af hela motiveringen.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Jag skall ej upptaga kammarens tid med någon vidlyftigare utredning af den föreliggande frågan. I en fråga, som har stått på dagordningen i närmare 30 års tid och såväl enskildt som offentligt diskuterats, torde icke, äfven genom en mångsidigare belysning af densamma, kunna vinnas någon för min mening. Då jag emellertid icke har kunnat biträda Kongl. Maj:ts förslag, utan reserverat mig, skall jag be att i korthet få anföra de skäl, som för mig varit bestämmande, då jag antecknade mig såsom reservant.

Jag ber då först att i förbigående få såsom min åsigt uttala, att, då man går att försöka lösa en fråga, som är af så mångsidig beskaffenhet, och i fråga om hvilken meningsskiljaktigheterna äro så olika angående den rigtning, i hvilken en lösning bör gå, det lärer blifva nödigt, för så vidt någon lösning skall kunna åvägbringas, att eftergifter göras på såväl det ena som det andra hållet. Och jag tror af detta skäl, att det vore lyckligast, om man redan nu stälde sig på den ståndpunkten, att man litet hvar — såväl de, som nu ej önska någon ändring i de bestående röst-rättsförhållandena, som de, hvilka gå till ytterlighet åt det andra hållet genom att fordra en allmän utsträckning af den politiska rösträtten — toge saken från en mera moderat ståndpunkt och tänkte, att tillmötesgående här är nödvändigt, för så vidt någon ändring skall kunna vinnas.

Hvad nu Kongl. Maj:ts förslag beträffar, så kan jag i fråga om det proportionella valsättet hufvudsakligen hänvisa till de skäl, som af utskottet blifvit anförda för afslag i denna del. Jag tror nemligen, i likhet med utskottet, att, om en gång det proportionella valsättet skall införas i landet vid val till Andra Kammaren, det blir nödvändigt, att detta valsätt utsträckes till hela landet, och att det icke, såsom här varit af Kongl. Maj:t föreslaget, endast skall gälla de större städerna. Då en gruppering med afseende på valen i de större städerna kan ske genom dessa städers indelning i valkretsar, så synes det mig, att det missförhållandet, som Kongl. Maj:t genom de proportionella valen velat afhjelpa, kan vinnas utan ändring i riksdagsordningen.

Hvad angår de motiv, som Kongl. Maj:t anført för sin åtgärd att i förslaget icke upptaga de s. k. lägenhetsinnehafvarne eller egarne till byggnader å annans mark, så kan jag ej gilla dessa skäl, särskildt som Andra Kammaren vid flera föregående tillfällen uttalat sig för, att de personer, som ega byggnader på annans mark, äfven böra hafva rösträtt, och därför har jag i mitt förslag upptagit dessa lägenhetsinnehafvare.

Hvad vidare beträffar arrendatorerna, så har Kongl. Maj:t i det närmaste ställt sig på Andra Kammarens förut uttalade mening i denna fråga, och i det hänseendet synes mig, som om Andra Kammaren skulle kunna godkänna Kongl. Maj:ts förslag.

Men hvad jag åter ej kan gilla, är Kongl. Maj:ts förslag med afseende på inkomstberäkningen för de personer, som på grund af inkomst skulle erhålla rösträtt. Kongl. Maj:t har nemligen föreslagit, att en person, för att vara berättigad att deltaga i val till Andra Kammaren, på grund af inkomstbevilning skall »under två år näst före det år, valet eger rum, uppskattats till en inkomst af minst sexhundra riksdaler samt under hvardera af nämnda två år till stat och kommun erlagt förfallna utskylder efter en inkomstbevilning af minst en riksdaler femtio öre.» Kongl. Maj:t har således i förslaget föreskrifvit, att en person skall, för att få valrätt på grund af inkomst, hafva varit uppskattad för en inkomst af 600 kr. under de två senaste åren före valet, men har omedelbart derefter tillagt, att denna person skall ha erlagt skatt af en krona femtio öre *under hvardera* af dessa år. För att en person skall kunna ha erlagt skatt, fordras naturligtvis, att han först har varit taxerad; och då, enligt Kongl. Maj:ts förslag, en person, för att ega rösträtt t. ex. vid val innevarande år, skall ha varit upptaxerad till en inkomst af 600 kronor under år 1894 och 1895 och erlagt skatt *under hvardera* af dessa år, så blifver deraf en följd, att Kongl. Maj:ts förslag fordrar, att personen i fråga skall ha varit taxerad för enahanda inkomst jemväl under år 1893. Ty det är uppenbart, att ingen kan betala skatt för inkomst, så vida han ej förut varit taxerad för densamma. Det förefaller mig, som om denna bestämmelse, på samma gång som den är oegentlig, går för långt, när den begär, att en person skall ha varit taxerad under *tre* år före det år, valet eger rum.

Det är i två afseenden, som denna bestämmelse förefaller mig i högsta grad oegentlig. Den är det först och främst derutinnan, att en person, som har inkomst af kapital eller arbete, genom densamma skulle komma i sämre ställning än den, som är egare till fastighet. Och vidare i det afseendet, att då det här gäller icke blott de inkomstagare eller den nya grupp af valmän, som enligt förslaget skulle tillkomma, utan här gäller det *alla* inkomstagare, och således huru stora inkomstagare som helst, så skulle de sistnämnde genom förslaget komma i en ogynsamare ställning, än de för närvarande intaga. Om nemligen en person har en inkomst af 10,000 kr., men af en eller annan anledning icke blifvit upptaxerad ett år, skulle denna person taxeras under *tre* år, innan han efter Kongl. Maj:ts förslag skulle få valrätt till Andra Kammaren, då deremot en fastighetsegare skulle få valrätt i och med detsamma han köpt en egendom och styrkt detta inför kommunalstämman, för så vidt han nemligen är mantalsskrifven och bosatt inom den kommun, der fastigheten är belägen. Detta synes mig vara en oegentlighet, som man bör söka undvika, och det är jemväl af detta skäl, som jag har ausett, att en sådan ändring i Kongl. Maj:ts förslag bör vidtagas, att man icke i verklig

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

heten fordrar, att skatt skall ha erlagts, för så vidt den varit förfallen för längre tid än två år, näst före det valet eger rum.

Man har häremot invändt — att efter det förslag, jag framställt, i den reservation, jag fogat vid betänkandet, en person skulle kunna betala kommunalutskylderna för dessa två år på en gång före valet, det vill säga att det icke innehölle de garantier, som Kongl. Maj:t uppställt, nemligen att utskylderna skola ha betalats *under* hvarterdera af dessa två år. Ja, skulle detta medföra olägenheter? Jag tror det icke, och man skall säkerligen icke behöfva befara, att något större antal skall betala under åren förut förfallna utskylder för att få rösträtt. Ätminstone i den ort, jag tillhör, har det ännu icke förekommit, att någon betalat kommunalutskylder — åtminstone sådana kommunalutskylder, som förfallit ett eller två år före den tid, då val egt rum — för att han på det sättet skulle få valrätt. Och jag är öfvertygad om att, derest mot förmodan så skulle ske, de kommunala myndigheterna skulle visst icke ha något emot, att personer, som försummat att betala sina kommunalutskylder, fullgöra denna skyldighet jemväl för föregående år, äfven om denna inbetalning är förestafvad af tanken på att få rösträtt. Jag anser således icke den anmärkta olägenheten böra tillmätas någon betydelse. Det är af dessa skäl, jag ansett mig böra skilja mig från de öfriga reservanterna inom utskottet, nemligen friherre Barnekow m. fl. Jag har nemligen ansett för det första, att det ej borde fordras såsom vilkor för rösträtt, att en person skulle betala skatt för längre tid än de två år, som Kongl. Maj:t i sitt förslag fordrat, att taxering af minst 600 kronor egt rum, och för det andra, att det ej borde styrkas, att dessa utskylder vore erlagda under hvarterdera året, endast att de erlagts.

Jag tillåter mig erinra, att, enligt nuvarande bestämmelser, i det fallet endast är stadgadt, att man ej får restera för kommunalutskylder; och jag har ej hört, att i det afseendet denna kamraren åtminstone ansett fordringarna böra skärpas.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, jag fogat vid betänkandet.

Herrar Göransson och Wikström instämde häruti.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman, mine herrar! Om jag får be om herrarnes uppmärksamhet en stund, skall jag lofva att vara så mycket kortare i stället.

Det hufvudskäl, som konstitutionsutskottet anført för sitt afstyrkande af såväl den kongl. propositionen som öfriga förslag, synes vara myntvärdets fall. På grund af myntvärdets fall anser nemligen utskottet, att tillfälle beredes för dem, som ha inkomst af kapital eller arbete, att på sådant sätt i alla fall erhålla rösträtt. Detta, säger jag, synes vara hufvudskälet. Hvad sedan åtskilliga af utskottets öfriga skäl angår, instämmer jag aldeles

med konstitutionsutskottet deruti, att dessa skäl berättiga ett afstyrkande af den kongl. propositionen.

Men öfver hufvud taget kan man, när man läser igenom detta konstitutionsutskottets betänkande, ej annat än erkänna, att skälen i hufvudsak äro »de obotfärdiges förhinder».

Går jag till motiveringen för den kongl. propositionen, så framgår deraf visserligen, att, enligt hvad justitieministern söker visa, det ej är någon fara att sänka strecket från 800 till 600 kronor, och att derigenom ingen förändring af magt fördelningen eger rum. Men deremot finner jag icke de skäl, som egentligen synas mig vara mest talande för en utsträckning af den politiska rösträtten. Dessa skäl äro nemligen personlighetsprincipen, människans personliga värde, som onekligen bör ställas framför penningvärdet och magten. Jag kan icke finna något, som så talar för det rättvisa i en utsträckning af den politiska rösträtten som just hufvudsakligen detta skäl. Men om detta skäl är rättvist, tror jag äfven, att deraf bör följa, att man bör gifva rättvisan sin gård, ty hvad som är rättvist kommer i alla händelser förr eller senare att tvinga sig fram.

Jag betraktar för min del våra grundlagar såsom former, inom hvilka det politiska lifvet rör sig. Men om så är, att de äro former, inom hvilka det politiska lifvet rör sig, så äro grundlagarne till för det politiska lifvets utveckling, men icke det politiska lifvet till för att tvingas in inom föråldrade bestämmelser, grundlagsparagrafer och former, som icke längre äro hållbara. Deraf följer således, att allt efter som det politiska lifvet utvecklar sig — och det kan icke stå stilla, det utvecklas ständigt — så böra äfven våra grundlagar följa med och få motsvarande former. Ty om det icke sker, fruktar jag för min del, att utvecklingen en dag spränger dessa former och tar dimensioner, som säkerligen ingen af herrarne kan beräkna. Och jag undrar, om icke vår regering just fått ögonen öppna för detta sakförhållande, när den i alla fall kommit fram med detta förslag till utsträckning af den politiska rösträtten. Att utvecklingen gått framåt sedan den tid, då 14 § riksdagsordningen såväl som hela riksdagsordningen i öfrigt blef affattad af dess skapare, Louis de Geer, att, säger jag, under de 30 år, som sedan dess flytt, utvecklingen gått framåt, det tror jag, att herrarne alla medgifva. Man må kasta blickarne på skolans utveckling, man må kasta dem på litteraturen eller på kommunikationsväsendet, på näringarna eller handeln, så tror jag, att det ena som det andra talar för, att särskildt vårt land gått framåt i utveckling — för att nu icke tala om det stora intresse, som för närvarande finnes för deltagande i det politiska lifvet, i riksdagsmannavalen till Andra Kamraren, i jämförelse med förhållandena å den tid, då denna paragraf blef affattad. Jag säger: gör man en jämförelse mellan dessa förhållanden, så behöfs ej mera för att förvissa sig om, att det i

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.
(Forts.)

längden icke går an att binda utvecklingen på ett sådant område som här.

Jag vill för min del icke uttala något ogillande mot regeringen, för det den icke framkommit med ett förslag, som kan tillfredsställa alla kraf och fordringar. Hvad jag deremot så mycket mera beklagar är, att Riksdagens Första Kammare i dag kunnat afslå den kongl. propositionen, trots de garantier, som finnas, med den kolossala majoriteten af — som jag hört sägas — 102 röster mot 26, eller något dylikt. Jag beklagar, som sagdt, detta så mycket mera, och med herr Höjer instämmer jag deri, att det tyckes bli långt till den dagen, då Riksdagens Första Kammare lär sig att gå med på en reform i fråga om utsträckning af den politiska rösträtten.

Ja, jag skall icke anföra mera. Hvad särskildt angår min ställning till de olika förslag, som framlagts, torde redan af hvad jag sagt framgå, att jag åtminstone icke kan vara med om den kongl. propositionen oförändrad. Jag skulle ha kunnat vara med om reservanternas förslag — friherre Barnekows med fleres — derest Första Kammaren varit så pass tillmötesgående, att den godkänt denna reservation och antagit densamma till hvilande. Men då Första Kammaren icke det gjort, kan jag icke vara med derom. Då gäller det för mig här att göra ett principuttalande, och då måste jag ställa mig på det förslags sida, som har största anslutningen bland de mera sansade inom landet och inom denna kammare af vännerna till en utsträckning af rösträtten. Det är herr Bromées motion och hvad han der framställer.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Bromées motion.

Herr Petersson i Boestad: Då frågan redan fallit i Första Kammaren, skall jag yttra mig mycket kort.

Jag ber då att få yrka afslag såväl å Kongl. Maj:ts förslag som å reservationerna och motionerna i den föreliggande frågan; och jag gör det på den grund, att jag anser, det förslaget saknar den fullständiga utredning, som bör föregå ett så viktigt grundlagsförslags framläggande.

Bland annat anmärkningsvärdt vill jag blott nämna, att de mindre jordbrukarnes intressen icke i det kongl. förslaget blifvit tillgodosedda i samma proportion som öfriga samhällsklassers.

Jag ber att få anföra något af det af statsrådet Åkerhielm i ämnet afgifna yttrande, der han säger: »Fast hellre befarar jag, att, i trots af berörda bestämmelser, den föreslagna rösträttsutvidgningen skall medföra en förskjutning i den nuvarande politiska magt fördelningen derhän, att den jordegande klassens inflytande på Andra Kammarens sammansättning kommer att i afsevärd grad försvagas, och då jag betraktar detta den jordegande klassens inflytande såsom en af de förnämsta garantier, vår nu-

varande konstitution inrymmer mot förhastade och icke tillräckligt förberedda och öfvervägda förändringar inom vårt stats- och samhällslif, finner jag mig icke kunna biträda den af föredraganden gjorda hemställan».

Jag kan ej annat än finna detta yttrande sant.

Jag kan ej inse, att vare sig regeringens eller reservanternas förslag kunna räknas till de högst nödiga eller nyttiga förändringar i grundlagen, som äro af behovet påkallade.

När jag nu yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan, så gör jag det, efter hvad jag fullt och fast tror icke blott i fosterlandets, utan äfven i deras intresse, som kanske ännu sakna de förutsättningar, som fordras för att kunna bära ansvaret för svenska statens framtid.

Herr Bromée: Då under de senare åren, särskildt inom denna kammare, många och starka röster höjts för en sänkning af det politiska rösträtts- och penningstrecket, samt Riksdagen skrifvit till Kongl. Maj:t och anhållit om utredning och förslag i den riktningen, hade man kunnat förvänta, att en bättre utredning och ett något längre gående förslag skulle hafva erhållits än det nu af regeringen framlagda. I det kongl. förslaget, i hvilket ingen nedsättning af valcensus för egare till jordbruksfastighet föreslagits, föreslås en nedsättning af den rösträtt, som grundar sig på inkomstbevollningen, från 800 till 600 kronor, men till denna sistnämnda inkomst skall man ha varit uppskattad under två år före valet, och under hvardera af nämnda år skall man i inkomstbevilling för till stat och kommun förfallna utskylder hafva erlagt minst en krona 50 öre.

Detta stadgande synes mig icke tilltalande och i och för sig icke egnadt att i någon nämnvärd mån gifva rösträtt åt flere än förut, ty genom stadgandet, att man i två år före valet skall hafva varit taxerad till 600 kronor och hafva till stat och kommun betalt utskylder efter en inkomstbevilling af minst 1 krona 50 öre, framflyttas åldersgränsen minst två år eller till 24:de året — för den, som efter nuvarande lag skulle hafva rösträtt vid fyllda 21 år, samt äfven för andra och äldre, hvilka under de näst föregående tvenne åren icke varit till denna inkomst och bevilling uppskattade.

Det är detta, som gör, att den föreslagna nedsättningen af valcensus icke blir någonting annat än en skenbar nedsättning. Om man än, genom streckets flyttande från 800 till 600 kronor, från denna synpunkt ensamt kan säga, att man beredt politisk rösträtt åt något öfver 40,000 flera än förut, så är det alldeles säkert, att denna rösträttsutvidgning — och möjligen mera till — borttages eller omintetgöres af bestämmelsen om tvåårig taxering och att i två år hafva betalt de nämnda utskylderna.

Af den statistiska utredningen, som vi nu fått, visas det, att

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

hittills är det många af de nuvarande röstberättigade, som icke i rätt tid hafva betalt sina utskylder, hvadan dessa sålunda, enligt det kongl. förslaget, mista sin rösträtt.

(Forts.)

Tager man dessutom i betraktande det i den kongl. propositionen föreslagna proportionella valsättet i de större städerna, så blir detsamma ännu mindre tilltalande. Det genom detta valsätt lemnade rum för partiintressen och valkrängel är ju så uppenbart, att man blott behöfver påpeka det, för att hvar och en skall finna, att det är olämpligt. — Vi hafva ju i färskt minne, hvad som skedde hösten 1887 här i Stockholm, fastän vi då icke hade så krångligt valsätt som det nu föreslagna. Vi fingo då på ett märkvärdigt sätt in minoritetsmän i Riksdagen, hvilka vederbörande ansågo »lagligen valde».

Från regeringen och från andra högt uppsatta har nu talats och skrifvits om, att det skulle vara med landets och rikets säkerhet förenligt och mest betryggande för en normal och sund samhällsutveckling, om rösträtten låge kvar hos dem, som nu hafva den. Då denna rösträtt nu till jembörelsevis största delen innehafves af jordbrukarne eller bönderna i vårt land, vore den största tryggheten att söka hos denna klass. Detta tal skulle ju naturligtvis icke annat än glädja mig, som är född i bondeklassen och sjelf är bonde, blott jag obetingadt kunde tro, att de, som nu säga detta, hafva en så stor och allvarlig tillit till denna klass.

På mig inverkar mycket ledsamt minnet af de från samma håll, från hvilket dessa välvilliga uttalanden nu gjorts och göres om bibehållande af rösträtten hos bönderna, för trettio år sedan, då representationsreformen genomfördes, gjorda uttalandena. Det hette då: »Skall man gifva denna okunniga bondehop rösträtt, så står vårt fädernesland i fara. Dessa bönder hafva ej förstånd om hvad som bör göras för landets väl.» — Ja, detta har jag blott anført såsom exempel på, hvad man på den tiden tänkte om bönderna. Nu deremot säges det från samma håll, då det är fråga om utsträckning af den politiska rösträtten, att tyngden af representationen bör ligga hos bönderna, att hos dem ligger säkerheten för vårt lands väl, och att bönderna nu äro oförståndiga, om de lemna ifrån sig något af det inflytande, de nu ega.

Hvad är det, som inträffat under dessa trettio år, som gjort, att bönderna, ifrån att vara så illa anskrifna, blifvit så praktiga och samhällsbevarande? Ja, jag vet det icke, ty jag vet ej annat, än att de högt älskade sitt fosterland äfven den tiden och i mån af sin förmåga fullgjorde hvad dem ålades.

Lifsmedelstullar och härordningsanslag kunna väl gerna icke i väsentlig mån hafva förbättrat dem?

Jag kan icke förstå, att så många ansett det vara en fara för vårt land, att den politiska rösträtten utsträckes till dem, som äro något mindre bemedlade än de, som nu äro röstberättigade.

Man talar ju redan nu om att bereda rent af obemedlade

egna hem för att hjälpa dem existera och trifvas här i landet; man har ju ansett nödigt att lägga ganska stora indirekta skatter på dessa mindre bemedlade i samhället, och man har äfven pålagt dem en ökad börda och ökad ansvar för värnandet af vårt fosterland. Då man behöft och ansett sig böra göra detta, hvarför skall man då vara så rädd för en utsträckning till en del af dessa af den politiska rösträtten? Då jag icke kan anse det vara någon fara att utvidga rösträtten på sätt jag och min medmotionär yrkat, utan tvärtom tror, att det skulle vara en nyttig, välbetänkt och rättvis åtgärd, en åtgärd, som denna kammare förut gillat, så tror jag mig handla rätt och klokt, då jag yrkar bifall till min motion och afslag å det kongl. förslaget.

Reservanterna, friherre Barnekow m. fl., hvilka förut i allmänhet hafva varit med om det af denna kammare antagna s. k. 500 kronors-strecket, synas nu hafva öfvergifvit denna ståndpunkt, då de, så nära som möjligt, slutit sig till det kongl. rösträttsförslaget. Hvad som kan hafva inträffat, som kunnat förmå dessa Andra Kammarrens ledamöter att så hastigt öfvergifva sin förutvarande ståndpunkt i denna fråga, är mig oförklarligt; jag känner inga orsaker och kan därför icke vara med om deras reservation. Herr talman! Med anledning af hvad jag nu anført, ber jag att få yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts förslag som de föreliggande reservationerna samt yrka bifall till min och herr Erikssons i Qväcklingen motion, endast med den ändring i klämman, att ordet »kronor» utbytes emot ordet »riksdaler».

Herr *Eriksson* i Qväcklingen förenade sig med herr *Bromée*.

Herr Thor: Det, att regeringen äntligen funnit sig föranlåten att framlägga ett förslag till lösning af rösträttsfrågan, kan ju få anses såsom en liten framgång för rösträttsrörelsen. Detta är dock allt, ty någon lösning af denna fråga kan man ej säga att det är.

Vid genömläsande af denna kongl. proposition har jag icke kunnat undgå att förvåna mig öfver, att regeringen förebragt så få skäl för denna reform samt att den å andra sidan framlagt skäl för att rättfärdiga den ringa utsträckning af rösträtten, som hon här föreslagit.

De skäl, som regeringen anført för denna reform, äro: för det första det, att de grunder, på hvilka den nuvarande valrätten hvilar, icke kunna anses för allmängiltiga. Men då regeringen upptagit detta såsom ett skäl för sitt förslag, hade man kunnat vänta, att hon skulle kommit med ett förslag, som vore bättre i detta hänseende än det nu framlagda och hvilade på mera allmängiltiga grunder. Men detta regeringens förslag lider af precis samma grundfel som det, hvilket genom 1866 års riksdagsordning blifvit fastslaget.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.
(Forts.)

Det andra skälet, hvarför regeringen funnit sig föranlåten att framkomma med detta förslag, är det, att inom Andra Kammaren upprepade gånger förslag om utsträckning af valrätten bifallits, samt att på senare tider äfven inom Första Kammaren den åsigt blifvit uttalad, att någon utsträckning af valrätten kunde ske. Med anledning häraf anser sig regeringen hafva haft giltig anledning att undersöka, såsom det heter i propositionen, »huruvida icke de i riksdagsordningen upptagna begränsningar af rösträtten vid val till Andra Kammaren skulle kunna jemkas på det sätt, att å ena sidan valrätten utsträcktes till en del af dem, som hittills saknat denna rätt, men å den andra samma säkerhet som hittills förefunnes, att Andra Kammarens sammansättning är betryggande för en normal och sund samhällsutveckling, och sålunda den skiljaktiga uppfattning, som i denna fråga hittills rådt emellan Riksdagens båda kammare, blifva utjmnad.»

Hvad regeringen menar med denna trygghet för en normal och sund samhällsutveckling, får man sedan veta, när hon, efter att hafva angifvit graden af valrättens utsträckning, säger: »Den utsträckning af valrätten, som följer af ofvan angifna nya bestämmelser, synes, hvad landet angår, kunna vidtagas utan att gifva anledning till den farhåga, att någon förändring i Andra Kammarens karakter och sammansättning deraf skulle blifva en följd».

Alltså anser regeringen, att hvad landet angår, skulle icke genom detta förslag någon förändring i denna kammarens karakter och sammansättning blifva en följd. Och då regeringen befarar, att detta förslag dock skulle kunna från städernas sida medföra en vådlig rubbning, har hon, för att förekomma detta, föreslagit proportionella val. — När regeringen har den uppfattning af situationen, att det är nödigt för en sund och normal samhällsutveckling, att Andra Kammaren blir precis sådan, som den nu är, kan man verkligen icke förundra sig öfver, att det kongl. förslaget är sådant, som det nu är. Man hade dock tänkt, att regeringen vetat om och velat anföra åtminstone några af de skäl, som upprepade gånger i denna kammare framhållits för en utsträckning af valrätten, skäl ungefär sådana, som herr Elowson i motiveringen till sin reservation anført. Jag skall nu icke uppläsa denna reservation, men jag rekommenderar den till regeringens och kammarledamöternes benägna genomläsande, då sådana skäl synas vara helt och hållet ignorerade.

Regeringen har nu varit angelägen om att framhålla skäl, hvilka skulle likasom rättfärdiga denna ringa utsträckning af rösträtten eller måhända lugna Första Kammaren något. Jag skall nu be att få beröra åtminstone ett att dessa skäl. I den kongl. propositionen säges bland annat följande: »Jemför man valrätten sådan den skulle blifva efter genomförandet af ofvan angifna bestämmelser med förhållandet i detta afseende vid den tidpunkt, då nya riksdagsordningen började att tillämpas, framgår tydligt, huru

mycket större skattebidrag i verkligheten kräfdes för valrätt vid sistnämnda tid, då enligt den vid riksdagsordningens genomförande gällande bevillningsförordning bevillningen för 800 kronors inkomst utgjorde 5 kronor, och följaktligen för rösträtt erfordrades, att utskylder erlagts efter en inkomstbevillning af sistnämnda belopp».

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Hvad är då orsaken till att vi icke nu för en inkomst af 800 kronor få betala 5 kronor till staten? Är det den, att statsutgifterna minskats i så väsentlig grad, att ett så stort skattebidrag icke behöfves? Nej, vi veta alla, att så icke är förhållandet, utan att tvärtom desamma sedan år 1867 tredubblats. Hafva då skatterna öfverflyttats på de rikare? Nej, det hafva de icke! Nå, hvad är då orsaken? Jo, det är att Riksdagen har pålagt tullar och derigenom uttager skatterna på indirekt väg och på ett sätt, som gör, att dessa nu under strecket stående få vidkännas allt för dryga andelar af desamma. Långt ifrån att detta för mig skulle utgöra ett skäl att vara nöjd med den kongl. propositionen, är det tvärtom ett af de många goda skälen, som kunna anföras såsom motiv för det yrkande, jag här kommer att göra.

Konstitutionsutskottet har också anfört några skäl för sitt afstyrkande af den kongl. propositionen, som jag äfven vill omnämna. Utskottet säger: Men om således den nu gällande riksdagsordningen med sina bestämmelser om valcensus velat förbehålla valrätten vid riksdagsmannaval åt förmögenhetsklasser, som åtminstone icke stode under dem, hvilka deltog i val till de nämnda båda stånden, så har dock en relativ tillväxt af valmanscorpsen blifvit en följd deraf, att, med penningvärdets fortgående fall och arbetslönernas stigande, de nuvarande bestämmelserna om minimum af taxeringsvärde och årsinkomst i verkligheten blifvit nedsatta.

Jag skall nu icke inlåta mig på frågan, om förhållandet verkligt är sådant eller icke. Har penningvärdet verkligen fallit, så har gränsen nog blifvit nedsatt; men det förhållande, att arbetslönerna stigit, kan jag icke anse vara detsamma, som att strecket nedsatts. Ty arbetslönernas stigande beror ju på det, att fordringarna på industriarbetarne nu äro större än förut; arbetarne kunna i allmänhet prestera mera och bättre arbete nu än förut, och därför få de nu också större aflöning än förut. Detta är emellertid icke alls detsamma, som att strecket blifvit sänkt; det är tvärtom en del personer, som lyckats arbeta sig upp till strecket.

Vidare säger utskottet, att »i sjelfva verket torde, enligt utskottets åsigt, den gällande valcensus vara så låg, att dess uppnående ej kan anses förenadt med synnerligen stora svårigheter för dem bland de från valrätt uteslutna, hos hvilka en allvarlig sträfvan för deltagande i det politiska lifvet verkligen förefinnes.»

Detta är en beskyllning emot 75 % af landets myndiga, manliga befolkning, att det endast är på grund af lätja och liknöjdhet, som den befinner sig under strecket. Jag skall be att i arbetarnes namn få tillbakavisa denna beskyllning såsom alldeles

Ang. ändrade obefogad och vittnande endast om, att konstitutionsutskottet är alldeles okunnigt om de förhållanden och vilkor, under hvilka vi lefva.

En talare här på smålandsbanken motsatte sig all utsträckning af rösträtten i de rösträttslöses intresse. Samme talare och några med honom liktänkande hafva flera gånger under denna riksdagsperiod yrkat på högre tullar i arbetsklassens intresse, samt äfven framställt andra yrkanden i arbetsklassens intresse, som verka raka motsatsen. Jag vill nu be dessa herrar, att de sluta att på detta sätt arbeta i arbetsklassens intresse. Ty vi anse icke, att de hjälpa oss det ringaste, utan vi anse, att deras arbete är till skada och icke till nytta.

(Forts.)

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka bifall till herrar Mankells och Bergströms motion.

Herr Fjällbäck: Det är ju en ganska betydelsefull händelse uti detta land, att regeringen kommer fram med ett förslag till en förändring i den politiska valrätten. Det är särskildt af stor betydelse, då man vet, att den man, som står i spetsen för denna regering, har uttalat den satsen, att »rösterna skola vägas och ej räknas».

Men då man ser närmare på detta regeringens förslag, finner man granneligen, att det i sjelfva verket icke gerna kan vara allvarligt menadt. Det sades i förmiddags af en senator, att detta förslag endast är ett skämt, och jag skall för en gång be att få instämna med en medlem af Första Kammaren, med det tillägget likväl, att det är ett mycket illa hopkommet skämt.

Här påstås t. ex. bland annat, att den föreslagna förökningen af valmännens antal skulle kunna hafva den verkan, att en enda samhällsklass skulle blifva så starkt representerad, att den uteslutande skulle kunna bestämma valens utgång i de medelstora och stora städerna, så att denna samhällsklass skulle blifva den enda, som blefve representerad.

Detta säger Kongl. Maj:t på samma gång Kongl. Maj:t påpekar resultatet af sina undersökningar, hvilket visar, att i Göteborg t. ex. icke en enda ny valman skulle tillkomma utöfver dem, som finnas förut. Då regeringen föreslagit en garanti af den beskaffenhet, att den skall tillförsäkra den förutvarande valmanscorpsen öfvervigt gent emot de nytillkommande valmännen, och när det tillkommer *noll plus noll*, så måste man naturligtvis kommendera upp några särskilda garantier, för att dessa nya icke skola taga öfvermagten öfver de förutvarande! Och här i Stockholm, der det år 1893 fanns 17,000 valmän, skulle det genom den föreslagna förändringen tillkomma brutto 353. Gent emot dessa 353 nya valmän skulle det emellertid, enligt det kongl. förslaget, behövas sådana garantier, att de, om de blefve antagna, skulle beröfva antagligen ett par tusen af de förutvarande valmännen deras rösträtt.

Nu har man i 10 års tid hållit på med statistiska utredningar och kastat ut mycket penningar och förödt mycken tid på sådana undersökningar; och när man så kommer fram med ett förslag till rösträttens utsträckning, så hänger detta förslag totalt i luften och hvilat icke alls på några utredningar. Det är äfven fullkomligt okänt, hvilka verkningar dessa garantier, som här föreslagits, skulle kunna hafva. Hvem kan förutse och förutsäga, hvilket inflytande bestämmelsen om att man, för att få utöfva rösträtt under 2 år, måste hafva varit upptaxerad och betalt skatt till ett visst belopp, kan komma att hafva på de nuvarande valmännen?

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Denna garanti har emellertid föreslagits för att förhindra de nya valmännen att utöfva en skadlig verkan på valen, men den skulle helt visst drabba de förutvarande valmännen lika hårdt som de nya.

Särskildt egendomligt är det påståendet, att de nytillkomna valmännen tillsammans med de lägst beskattade af de förutvarande valmännen skulle komma att utöfva ett så ofantligt inflytande. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att i Stockholm, der det finnes jemförelsevis många sådana lägst beskattade röstberättigade, deras antal dock icke uppgår till mer än en femtedel, och knappast det, af hela valmanscorpsen. Att en femtedel plus de 353 skulle kunna utgöra en så absolut majoritet, att de ensamma skulle blifva representerade, det har jag svårt att tro på.

Hvad nu förslaget om proportionella valsättet beträffar, tänker jag, att det redan på förhand är så pass dödfödt, att det ej är skäl uti att här kosta krut på detsamma. Men om det en gång skall fram, detta proportionella valsätt, hvilket jag för min del gerna vill vara med om, så skall det fram för hela landet, och det skall fram en gång, då vi här i landet få valrätt åt alla myndige män, då vi få lika representationsrätt för land och stad. Då kan det vara tid att komma fram med förslag om införande af proportionelt valsätt, men det bör då icke vara så konstigt, att förslagsställarne sjelfve knappast begripa det och andra alldeles icke förstå det, utan det skall vara så enkelt, att hvem som helst kan begripa det. Man har då att tillgå ett system i det fallet, som blifvit försökt i England, det s. k. trekantiga valsättet, enligt hvilket man, då det skall väljas 3, har rätt att rösta på 2. Det kan folk begripa, att majoriteten väljer 2 och minoriteten 1 representant. Det kan man blifva klok på; men regeringens förslag är svårt att fatta, och det gifves dessutom tillfälle till så mycket krångel och kryperi, att jag hemställer till de närvarande juristerna, huruvida icke deras arbete skulle blifva alltför drygt, om detta förslag skulle komma att tillämpas.

Det har kanske särskildt framkommit i det syftet. Men jag tycker, att vi hafva haft nog af valprocesser i detta land, så att vi icke behöfva krångla till förhållandena för att få ännu mera dylikt.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

De anmärkningar, som jag har att framställa, drabba hufvudsakligen de 6 reservanternas förslag; men, innan jag öfvergår till dem, skall jag be att få säga några ord om utskottets motivering. Jag instämmer nemligen i det slut, hvartill utskottet kommit, men jag kan icke vara med om motiveringen. Der säges, att, till följd af penningvärdets fortgående fall och arbetslörnernas stigande, de nuvarande bestämmelserna om minimum af taxeringsvärde och årsinkomst i verkligheten blifvit nedsatta, samt att detta förhållande ådagalägges deraf, att antalet valberättigade bland rikets till myndig ålder komne män under tiden 1872—1893 enligt regel ökats med i medeltal $\frac{1}{2}$ procent för hvarje valperiod. Hvad betyder nu detta, att valmännen ökats under hvarje treårsperiod med $\frac{1}{2}$ procent? Jo, det betyder på ren svenska, att då vi nu hafva mellan 20 och 25 procent valberättigade af alla till myndig ålder komne män, men detta ökas med $\frac{1}{2}$ procent hvar tredje år, så behöfves det minst 150 treårsperioder för att uppnå 100 procent. Men 150 treårsperioder representera en framtid af 450 år. Det är detta, som man menar med framåtskridande. Det var detta, som representanten för den bekanta domsaga, der man en gång fick en enhälligt vald riksdagsman, nemligen Tufve Tufvesson i Lur, angaf såsom hufvudsyftet med förslaget: det skulle bevisa en rörelse framåt och skulle sätta folket i godt humör. Ja, nog är det en rörelse framåt — snigeln rör sig också framåt; men jag trodde, att vi haft nog af politiska sniglar här i landet, och att snigelpartiet var så stort, att vi icke hade anledning att ännu mera öka detsamma.

Representanten från den domsaga, som var utsatt för den nyss antydda malheuren, borde icke vara med om den garanti, som nu föreslås, nemligen att hafva erlagt bevillning af en krona under två år näst före valet, d. v. s. att hafva varit tillräckligt högt upptaxerad under minst tre år och erlagt bevillning för de två närmast föregående åren. Ty enligt samma förslag, måste bevillningen erläggas under dessa år. Den kan nemligen icke erläggas i förskott, utan måste betalas i efterskott; och således måste man hafva varit uppskattad under minst tre år före valet.

Det är redan nu svårt nog att upprätta röstlängd enligt nu gällande bestämmelser, som dock äro ganska enkla, nemligen att under samma år erlagga bevillning till staten för 800 kronors inkomst eller 1,000 kronors fastighet. När nu, då vederbörande blott hafva att taga hänsyn till sista året, detta erbjudit sådana svårigheter som i den nyssnämnda domsagan, der båda de, som erhållit de flesta rösterna, förklarades ovalbara och den, som erhållit endast en röst, förklarades vald — då tyckes det mig vara ganska djerft att gifva sig ut på en sådan gungfly som detta förslag, enligt hvilket det bör vara mycket svårt att få röstlängd upprättad. Arbetsfolk, litteratörer, handelsbetjenter, extra tjänstemän m. fl., som ständigt flytta från den ena församlingen till

den andra, skulle vara nödsakade att föra med sig bevis från den församling, hvarifrån de utflyttat, att de erlagt bevilling för så lång tid och att förete detta bevis, icke för valförrättaren, utan för den, som upprättar vallängden. Ty röstlängden skulle enligt förslaget blifva gällande. Hvilka svårigheter detta skulle medföra, derom hafva vi lika liten aning som om hvilka verkningar det skulle hafva. Enligt min öfvertygelse, skulle det taga bort 10 procent af de röstberättigade. Vi skulle således icke hafva någon nettobehållning af förändringen, eller, rättare sagdt, den nettobehållning vi skulle hafva, det vore dessa svårigheter och dåliga verkningar. Då hade det varit mycket enklare att höja åldersstrecket. Det hade åtminstone varit klart och tydligt; då hade man icke behöft att komma i tvist om hvad som menas.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Utskottet säger vidare, att hvar och en, som har en allvarlig sträfvan att erhålla rösträtt, skall, enligt nu gällande bestämmelser, kunna skaffa sig sådan. Nu tror jag, att det finnes hundratusental i vårt land, som hafva en allvarlig sträfvan att erhålla rösträtt. Men huru skola de bära sig åt för att förskaffa sig den! Tänk om dessa toge det ärade konstitutionsutskottet och med detsamma Första Kammaren och hela den »sambhallsbevarande» delen af representationen på orden, om de skulle säga: »Gån och gifven oss 800 kronor om året såsom minimilön, i annat fall hafven I gifvit oss löften, som I icke kunnen hålla!» Tänk om de gjorde såsom protektionisterna, när de, för icke så länge sedan, begärde statens garanti för ett visst pris på sina varor! Arbetarne skulle på samma skäl kunna begära garanti för en minimilön af 800 kronor. Ja, tänk om de toge eder på orden och begärde det! Då skulle man nog få höra något annat än detta tal. Då skulle det snart försvinna ur konstitutionsutskottets betänkande. Det är ett hån att tala på detta sätt, då vi veta, att det här i landet, för det stora flertalet, är omöjligt att uppnå detta inkomstbelopp. Ingen skulle högre än jag önska, att det vore möjligt, men det är det icke. Ja, jag tror till och med att, om man fördelade hela landets inkomst, hela nationalinkomsten på alla, myndig man och qvinna — ty äfven dessa skulle väl såsom arbetande hafva sin andel — så skulle man icke ens då komma upp till ett medeltal af 800 kronors inkomst, mycket mindre då en sådan minimilön. Nej, det dröjer nog lika länge härmed som enligt de beräkningar jag nyss gjorde om den halfva procenten. Men jag tror icke, att de rösträttslöse nöja sig härmed. För öfrigt, hvarför skulle icke staten i detta hänseende föregå med godt exempel? Staten har en mängd betjente med lägre lön än 800 kronor. Många folkskolelärare sakna politisk rösträtt på denna grund, och det finnes till och med prester, som hafva för liten inkomst för att vara politiskt röstberättigade. Om vi se på statsbanornas personal och många andra tjänstemannaklasser, så skola vi finna, att staten visst icke före-

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten. går med godt exempel i detta afseende. Det der är således ett löst tal utan hvarje mening.

Kongl. Maj:ts förslag kunde vara ett utjmningsförslag af 800-kronors-strecket, en konsekvent tillämpning af 800-kronors-strecket. Nu förhåller det sig så, att i de stora städerna med 650 kronors bevillningsfritt afdrag är strecket detsamma som i Kongl. Maj:ts förslag, men utan garanti. Men på landsbygden deremot är det mer än dubbelt så högt penningstreck mot i städerna. Om man åtminstone varit med om en rättelse i detta afseende, så att man gäfvade samma rätt åt landsortens arbetare som åt Stockholms och andra stora städers, stälde dem på samma nivå utan några extra garantier, så hade det varit någon mening deri. Det hade varit ett förslag, som visserligen icke varit något speciellt för oss rösträttsvänner, men som gifvit mera styrka och hållbarhet åt de nu bestående förhållandena. Det kan ju icke vara annat än orimligt, att man i Stockholm får rösta för 1 krona 50 öres bevillning, under det att man på andra sidan Liljeholmsbron måste erlægga 3 kronor 50 öres bevillning. Det måste ju innebära en orättvisa och bidrager i sin mån att öka missnöjet med strecket. Jag, som önskar: bort med alla penningstreck, har ingenting emot, att dessa orättvisor qvarstå. Ty de komma att mer och mer gnaga bort strecken.

En enda punkt i Kongl. Maj:ts förslag är beaktansvärd, nemligen frågan om arrendatorerna. Det är nätt upp det enda i Kongl. Maj:ts förslag, som det är någon mening i. Ty dessa skulle få rösträtt, märkvärdigt nog utan några motsvarande garantier. Det vore en tillökning i det redan förut starka jordbrukarväldet, en tillökning, som jag för min del icke skulle hafva något emot, ty dessa arrendatorer hafva verkligen berättigade anspråk på rösträtt. Men hvarför har regeringen glömt bort lägenhetsinnehafvarne, som innehafva fastighet, ehuru på annans mark, som erlægga skatt för fastighet och som i öfver 20 år haft politisk rösträtt, på grund af gällande bestämmelser, men förlorat den 1888 genom ett högsta domstolens utslag på anförda klagomål? Hvarför dessa allt framgent skola vara utan den rösträtt, som de ända till 1888 innehaft, kan jag icke förstå. Den anmärkningen kan jag också göra mot de 6 reservanternas förslag: Hvarför betraktas dessa fastigheter såsom sämre än annan fastighet? De innehafvas i regel på 30, 40 eller 50 år, och deras innehafvare intaga en helt annan ställning än de, som hafva sina arrenden på några månaders uppsägning. Jag kan icke förstå, huru reservanterna i detta fall kunnat öfvergifva Andra Kammarrens många gånger upprepade beslut i detta afseende.

Huru detta garantistreck, som regeringen hittat på och reservanterna accepterat, detta två års bevillningsstreck skall komma att verka, skall jag be att få belysa med några exempel på, huru det tillgår med det nuvarande strecket. När man nu vill ned-

sätta folk under strecket, är man nödsakad att nedsätta deras taxering under 800 kronor. Men om detta förslag, som Kongl. Maj:t och reservanterna framlagt, antages, då behöfver man icke vidtaga så våldsamma åtgärder. Då kan man för personer, som äro taxerade till 600 kronor, en gång under perioden höja det bevillningsfria afdraget från 450 till 500 kronor. Sker detta blott en enda gång under perioden, så äro de ur spelet. Och icke kan man göra någon anmärkning mot taxeringsmyndigheterna derför, att de vidtagit den barmhertiga och människovänliga åtgärden att höja det bevillningsfria afdraget. Jag skall visa exempel på, hvad man kan åstadkomma med de nuvarande bestämmelserna och sedan med de eventuella nya bestämmelserna i Kongl. Maj:ts och reservanternas förslag — och det i ännu högre grad.

*Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.*

(Forts.)

Här i Stockholm är det en gammal känd sport, att vid tillfällen, då man finner det lämpligt, sänka ned röstberättigades antal högst betydligt, att göra en generel nedflyttning under strecket vid lämpliga tillfällen, och vi veta, huru det tillgick år 1887.

6,000 å 7,000 stycken flyttades ner året närmast före valet, och sedan året efter valet flyttades de upp igen. Nu har detta blifvit mycket debatteradt, kommenterad och klandradt, och herrarne hafva knappt velat tro på det, enär det förefallit alltför osannolikt, men det föreligger en kommunal, officiel statistik, som vittnar om denna sak. Det blef i alla fall så kommenterad, att man icke kunde tro, att någon skulle våga sig på en fortsättning i samma riktning, men det blef dock fallet, ty redan 1890 och 1891 började trafikken igen. I Klara församling nedflyttades då åtskilliga hundra, särskildt inom den kategori, som är upptaxerad till 800 kronor eller något mera, men icke till 900 kronor. Det var icke så många att taga på i denna klass, ty de voro blott omkring 1,700, men af dem nedflyttades några hundra. Der kunde det således icke ske i så stor skala, men 1893 och 1894 skulle det samma ske i Ostermalm, och derom skall jag be att få anföra följande fakta, som jag tagit från kommunens officiella statistik. År 1893 voro i Ostermalm 9,949 röstberättigade, och deraf omkring 5,000 taxerade för mindre än 900 kronors inkomst, i följd hvaraf dessa således utgjorde ungefär hälften af alla röstberättigade. År 1894 hade dessa siffror förändrats så, att samtliga röstberättigade utgjorde 8,303, d. v. s. de hade minskats med 1,646, men bland samtliga röstberättigade hade de, som uppskattats till mindre än 900 kronors inkomst, minskats med omkring 2,000 eller från 5,000, till 3,000, d. v. s. en minskning med omkring 40 procent eller två femtedelar, som strök på en gång.

Denna minskning drabbades sålunda uteslutande den lägsta skatte-kategorien, i ty att hela minskningen utgjorde 1,646. Den träffade såväl de skattebetalande, hvilka minskades med 34 procent, som dem, hvilka häftade för obetalda skatter. Man tog alla öfver en bank i genomsnitt, och man träffade så bra, att de röstberättigades

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

antal ökades i alla andra skattekatgorier, men minskades utslutande i denna lägsta skattekategori med 40 procent. Nu kan man kanske säga, att denna nedflyttning berodde på, att de ej hade betalat sina skatter, men så var det ej, ty, såsom vi sett, nedflyttades äfven bland de betalande 34 procent eller mer än en tredjedel. Nu skulle man väl tro, att verket var fullständigt och att man hade gjort hvad man kunnat, men så var det icke, ty 1894 fortsattes minskningen i lägsta klassen med omkring 200. Man kunde icke få flera, men då dertill kommer, att folkökningen i församlingen under dessa två år uppgick till 8 procent, så utgjorde den verkliga minskningen under åren 1893—1894 af alla röstberättigade inom denna skatteklass ungefär 46 procent eller nära hälften.

Detta synes mig vara en illustration till hvad man kan göra redan nu. Den ärade representanten, hvars namn står först i reservationen, sade, att han var rädd för storstäderna och för dessa beskattningsmyndigheter, och det kunna vi verkligen hafva skäl till litet hvar, ty vi veta redan nu icke från det ena året till det andra, om vi få behålla vår rösträtt eller icke, men går regeringens eller reservanternas förslag igenom, då fruktar jag för, att sjelfva statsråden kunde behöfva se till, att icke de också komma under strecket. Säkert är, att det icke blefve många medborgare, som komme att gå fria från dylika förändringar.

Nu känner jag icke motiven till dessa nedsättningar, som skedde i Ostermalms församling, men de verkställdes af personer, som tillhörde de samhällsbevarande klasserna. Det har jag bevis på deruti, att en af de representanter, som för närvarande representerar Ostermalms församling, det ena året var med i denna taxeringskomité, och således förmodar jag, att man af honom kan få veta motiven till dessa nedsättningar och de omständigheter, under hvilka de skedde. Denne man bör känna till detta, ty han satt åtminstone i 1894 års komité och deltog i dess beslut. Han icke blott sanktionerade hvad som skett 1893, utan var med om att 1894 fortgå i samma spår med samma nedsättningsystem. Att han hade de framstående medborgarnes, de konservatives och de s. k. moderates förtroende att sitta i denna komité, det framgår deraf, att denna komité valdes med ett mycket stort röstetal. Ett hundratal af Ostermalms förnämste män, embets- och tjänstemän och i allmänhet ledarne för det konservativa partiet deltog i valet och bestämde dess utgång. Man var till och med så ifrig, för att få majoritet vid dessa val, att man vid 1895 års taxeringsval icke blott kallade lefvande valmän till hjälp, utan till och med, enligt anteckningar i vallängden, personer, som ett år förut voro döda och begrafna. Af anteckningarna i vallängden framgår nemligen, att en person, hvars son blef vald till ledamot i taxeringskomitén, deltagit i valet, ehuru han var död året förut. Det skedde antagligen genom fullmägt. Huruvida fullmägten legat i ordning

före mannens död eller huru det gått till, det lemnar jag derhän, ty det känner jag icke, men ett faktum är, att han deltog i valet, och att han röstade på sin son, detta var naturligt, på grund af faderskärleken, och att han gjorde det, är jag säker på, ty valet var enhälligt.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

I sammanhang härmed vill jag påpeka, huru svårt det är att upprätta en riktig vallängd här i Stockholm. En person, som t. ex. dog i januari i år, han står kvar i röstlängden icke blott hela detta året, utan äfven nästa år, och i den statistik, som regeringen lemnat oss, och deri den visar oss denna kolossala ökning med $\frac{1}{2}$ procent för hvarje treårsperiod, i denna statistik ingår också en mängd personer, som äro döda för $1\frac{1}{2}$, ja, till och med för 2 år sedan. Äfven häraf finner man, att denna statistik icke är så mycket att lita på.

I fråga om reservanternas förslag, ber jag att få säga, att det på det högsta förvånar mig, att män, som förut här i kammaren stått på en helt annan ståndpunkt, nu hafva till den grad disciplinerat sig eller, för att begagna ett gammalt känt uttryck, lagt sina åsichter bakom sig ända derhän, att de nu helt och hållet frångått den mening, de förut hyst, och ingått på denna reservation. Det synes mig vara det sämsta, som kan ske, att antaga denna reservation. Mycket hellre då ett afslag, och ställes jag i valet mellan rent afslag och bifall till reservationen, så skall jag icke ett ögonblick tveka att rösta för rent afslag. Jag är öfvertygad, att Första Kammaren gjort oss en verklig tjänst, då den aflifvat detta foster. Jag tror, att man bör vara dem tacksam därför, att de icke blott skött om denna saken, utan äfven gjort det så förträffligt, med den enorma majoriteten af $\frac{4}{5}$. Om de ärade reservanterna i konstitutionsutskottet hade såsom en kompromiss med Första Kammaren gått in på detta, och förslaget sålunda varit ett sådant kompromissfoster — jag menar icke ett vanligt missfoster, utan just ett kompromissfoster — som brukar framkomma vid förhandlingar mellan båda kamrarna, så hade jag kunnat förstå saken, men här hafva dessa reservanter gått in på en mängd saker, som de icke behöft, under förhoppning, att Första Kammaren skulle acceptera förslaget. Nu har Första Kammaren varit mera framsynt än så. Första Kammaren står tydligen på samma ståndpunkt som jag. Den vill vänta, tills det blir möjligt att få en ordentlig reform här i landet, och jag är tacksam för att de tycka, att frågan ännu icke är mogen, och att det nu föreslagna steget icke är ett tuppfjät framåt, utan ett snigelt steg bakåt. Jag ber att få på det lifligaste instämma med dem och för närvarande yrka afslag å utskottets förslag och bifall till herrar Mankells och Bergströms motion. Jag förmodar dock, att motionen faller, ty jag vågar icke hoppas i år, att protektionisterna skola hjälpa oss, liksom förlidet år, då herr Petersson i Boestad och hans parti var så vänligt och hjälpte oss att få upp den till kon-

*Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.*

(Forts.)

traproposition, och jag fruktade nästan, att den skulle gå igenom i kammaren, men det gjorde den icke. Men om de nu icke hjälpa oss i den första voteringen, så att vi få upp den allmänna rösträtten emot reservanternas förslag, så kommer jag att öfvergå till herr Elowsons reservation, och det därför, att herr Elowson vill, att de valmän, som välja Första Kammaren, denna så förträffliga, samhällsbevarande kammare, att dessa personer också skola få välja denna fasligt radikala Andra Kammare. Det synes mig, som om de med sin valrätt och resultatet af densamma hafva så till fullo bevisat sin samhällsbevarande ståndpunkt, att de borde kunna utan risk för vådliga omstörtningar få släppas in bland valmännen till Andra Kammaren, ty det är ju ett obestriddigt faktum, att de hafva politisk rösträtt, ehuru blott till öfverhuset, men icke till denna kammare. Det synes mig därför, som om man icke skulle begå någon stor orättvisa, hvarken mot Första Kammaren eller mot dessa valmän, om man tillåte äfven dem att rösta äfven till denna kammare.

Dessutom har herr Elowsons förslag det principiellt fördelaktiga med sig, att det är den direkta skatten till staten, bevilning, som blir grundläggande för rösträtten. Detta är således en konsekvent utveckling från 800-kronorsstrecket, som visserligen icke tillfredsställer mig, men som för dem, hvilka hålla på det bestående, bör synas acceptabelt.

Det anmärkes, att de här små fastighetsegarne också skulle få rösträtt. Jag tror icke, att det skulle vara så farligt, ty ingen fastighetsegare kan lefva på så liten fastighet. En sådan fastighet gifver dem 5 eller 6 kronor, och då måste de ju för att lefva hafva något arbete eller någon annan inkomst bredvid, och så hafva de sin stuga såsom ett plus. Det synes mig således icke vara skäl att säga, att därför att fastigheten är så liten, att egaren icke kan lefva på den, skola vi icke gifva honom rösträtt, ty likadant är förhållandet med mer än hälften af de nu röstberättigade fastighetsegarne. Deras fastigheter äro så små, att de icke kunna existera på dem, ty icke kan en fastighet om 1,000 kronors taxeringsvärde, som kanske gifver 60 kronor, föda sin man och hans familj. Fastigheten kan icke då vara grundläggande för rösträtten, utan naturligtvis den omständigheten, att dessa personer hafva någon annan inkomst och sin lilla fastighet såsom ett plus dertill. Derfor innebär herr Elowsons reservation, ur den nuvarande rösträttens synpunkt, det bästa och rigtigaste.

Herr Persson i Tällberg: Jag torde vara berättigad att påstå, att konstitutionsutskottet ganska lättvindigt behandlat de föreliggande rösträttsförslagen. Den omständigheten, att utskottet i samtliga de föreliggande förslagen trott sig finna en utsträckning af den politiska rösträtten, har varit skäl nog för utskottet att afstyrka alltsammans. Om jag varit lika lycklig som konstitu-

tionsutskottet att i Kongl. Maj:ts förslag finna en utsträckning af den politiska rösträtten, skulle det varit tillräcklig anledning för mig att yrka bifall till detsamma. Men då det torde vara ganska problematiskt, huru dermed förhåller sig, så kan jag ej vara med om detta Kongl. Maj:ts förslag, helst som Kongl. Maj:t förbisett en samhällsklass, som jag anser bort blifva ihågkommen — jag menar de små fastighetsegarne, och jag vågar påstå, att man förgäfvades skall söka efter ett rättvist motiv till denna Kongl. Maj:ts åtgärd. Det skall ingen med minsta grad af anspråk på rättvisa kunna påstå, att dessa små hemmansegare, hvilkas fastigheter kunna hafva ett värde af under 1,000 kronor, skulle vara mindre samhällsbevarande eller mindre politiskt vederhäftiga, än den person möjligtvis kan vara, som har en inkomst af t. ex. 600 kronor. Och se vi på statistiken, skola vi finna, att inkomsttagarnes antal redan med nuvarande valrättsbestämmelser ökar valmanscorpsen ojämförligt mycket hastigare än fastighetsegarne. Det kan vara upplysande att se, hvad utskottet sid. 17 i detta betänkande i det afseendet har att anföra. Utskottet säger, att antalet valberättigade bland rikets till myndig ålder komne män under tiden 1872—1893 enligt regel ökats med i medeltal $\frac{1}{2}$ procent för hvarje valperiod; och, hvad särskildt angår antalet valberättigade på grund af inkomst, har, enligt hvad den senast verkställda statistiska utredningen utvisar, nämnda antal under åren 1885—1893 ökats från 79,570 till 121,372 eller med mer än 50 procent. Jag har i min motion påvisat, att, enligt Kongl. Maj:ts förslag, valmanscorpsen i den valkrets, jag har äran att representera, skulle komma att ökas med ett antal af 30 — säger trettio — personer, då deremot, om det politiska strecket nedsattes till census för den kommunala rösträtten, valmanscorpsen i samma valkrets skulle ökas med något öfver 1,000 personer, deraf 937 fastighetsegare, hvilka samtliga äro jordbrukare. Då Kongl. Maj:t ansett, att egarne till de små fastigheterna, hvaraf det finnes ett så stort antal i Dalarne, fortfarande skulle förklaras vara politiskt omyn-dige, kan jag icke betrakta detta annat än som ett slag i ansigtet på denna medborgareklass, och jag vill i detta sammanhang erinra om, hvad den högt aktade och älskade landshöfdingen öfver Dalarne, Hans Järta, för 73 år sedan yttrade såsom karaktéristik af dalkarlarne. Han sade nemligen: »Suarare skulle dalkarlen föredraga manligt våld än barnsligt fjäsk, suarare att blifva misshandlad än gäckad.» Herr talman! Vi hade väntat oss, att Kongl. Maj:t skulle framlägga ett rösträttsförslag, som skulle gått billiga och rättmätiga anspråk till mötes, men vi hafva blifvit gäckade.

Det är ock ett betänkligt tidens tecken, att de herrar reservervanter, som förr manligt och med framgång i denna kammare åtminstone kämpat för ett 500-kronors-streck, nu öfvergifvit sina gamla traditioner i det afseendet och accepterat Kongl. Maj:ts

*Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

omyndighetsförklaring öfver fastighetsegarne. Herr Elowson står ensam såsom den, hvilken haft öppen blick för rättvisans kraf härutinnan. Jag sade, att det var ett märkligt tidens tecken, och jag vill erinra om, att allt sedan år 1888, eller tiden för det nya systemets inträde i vårt land, reaktionära vindar blåst, och dessa reaktionära vindar hafva med årens lopp tilltagit i styrka, för att slutligen öfvergå till fullständig orkan. Dessa hafva kastat öfver oss ökad värnpligt, tryckande lifsmedelstullar och odrägliga försvarsbördor, och det under en tid, då vi inga fiender hafva. De folkliga reformerna hafva fått stå tillbaka, och rättmätiga kraf hafva ej blifvit beaktade. Slutligen randades dock den dag, då Kongl. Maj:t ansåg sig i nåder böra framlägga ett rösträttsförslag. Men herr statsrådet och chefen för *rättvisans* departement ansåg sig böra tillstyrka en rösträtsreform bakåt. Detta, mine herrar, är att gifva stenar i stället för bröd. Jag skulle vilja tillägga: Det är icke allenast reaktionära vindar, som blåst — vi hafva samum öfver oss! Och snart befinna vi oss i en öken, der ingen oas står att finna.

Jag vill, innan jag slutar, uttala såsom min åsigt, att kanske hvad jag nu vidrört icke ändå är det mest olyckliga, som har inträffat. För dessa giftiga vindar hafva förhoppningsfulle och såsom starke ansedde män stupat. Den fasta karakteren har under dessa vindars inflytande blifvit omsatt i kongl. nådevedermälen, och der förr ett hjerta slog varmt för folkfrihetens sak, der sitter nu en kylande kraschan. Herrarne må säga, hvad de vilja, men det har icke varit utan verkan.

Jag skall icke upptaga kammarens tid vidare, utan yrka bifall till herr Elowsons reservation.

Herr Bergström: Herr talman! Det märkligaste uti det föreliggande konstitutionsutskottsbetänkandet är utan tvifvel sexmannareservationen vid detsamma. Det har från många håll blifvit anmärkt mot regeringens förslag, att det skulle gifva en rent af löjligt liten utsträckning af den politiska rösträtten. Af inemot 1 million myndige män i vårt land, som sakna politiska rättigheter, skulle endast 40 å 50 tusen flyttas ofvan det politiska strecket; och räknar man med utskyldsstrecket, hvilket, tack vare den utmärkta statistiska utredning, som här är förebragt, man icke kunnat räkna med, kommer man icke ens till en så hög siffra. Hvad bjuda nu de 6 reservanterna på? De bjuda med afseende å rösträtten på landsbygden icke någon ökning i den första klassen, d. v. s. bland egare af jordbruksfastighet. De erbjuda icke någon ytterligare ökning i arrendatorernas klass. De erbjuda på landsbygden icke någon ökning i inkomsttagarnes klass utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslår. Den enda ökning, som reservanterna föreslå utöfver Kongl. Maj:ts förslag, är en ringa ökning med afseende å lägenhetsinnehafvarne. Det är med hän

syn till städerna, som reservanternas förslag går längre än Kongl. Maj:ts, i ty att de föreslå, att ytterligare något öfver 12,000 inkomstagare skulle flyttas ofvan det politiska penningstreet. Men, märk väl, äfven der sakna vi fullständigt utredning rörande utskyldsstreetes verkan; och det är min bestämda öfvertygelse, om jag ser närmare på fördelningen af dessa 12,000 personer, att, i rundt tal, 50 % af dessa komma att falla på utskyldsstreetet och således icke blifva politiskt röstberättigade.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

De anmärkingar, som drabba Kongl. Maj:ts förslag i fråga om formuleringen af § 14 riksdagsordningen och särskildt i fråga om formuleringen af stadgandet rörande inkomsttagares rösträtt, kvarstå i hufvudsak med afseende å reservanternas förslag. Reservanternas ha icke tvekat att taga ungefär enahanda formulering, hvars brister och hvars delvis oberäknliga verkningar till och med hafva fallit konstitutionsutskottets majoritet i ögonen.

En af dessa 6 reservanter har här på förmiddagen sett reservanternas förslag med hänsyn till motivering och yrkande i det kloka tillmötesgåendets förskönande ljus. Men det är i en helt annan belysning, som detta reservanternas förslag bör ses. Det bör ses i belysningen af ett uttalande vid 1892 års urtima riksdag, hvilket då tilldrog sig mycken uppmärksamhet, uttaladt, såsom det var, ifrån den bänk uti Andra Kammaren och ifrån den del af det dåvarande gamla landtmannapartiet, som i så hög grad bär ansvaret för urtima beslutet och för deras följder. Sedan hans excellens herr statsministern den 21 november 1892 hade haft sitt hufvudytrande, uppträdde representanten för Bara härad här i kammaren och yttrade bland annat:

»Om jag nu kommer att rösta för Kongl. Maj:ts förslag, eller rättare utskottets, gör jag det dock under den förhoppningen, att de berättigade kraf, som blifvit framställda från den lägre befolkningen, för så vidt dessa kraf ligga inom rimlighetens gränser — jag menar det politiska streetes sänkande till 500 kronors inkomst m. m., i likhet med konstitutionsutskottets förslag vid föregående riksdag, likasom äfven fastsläendet af en beskattning på de mera förmögne inom landet, till betäckande af de kostnader, som erfordras för aflösning af indelningsverket och grundskatterna — i en snar framtid skola beslutas af såväl Första Kammaren som af regeringen. Jag får villigt erkänna, att om man kunde hafva löst dessa frågor på en gång, skulle jag med betydligt lättare sinne lägga min röst i urnan för förslaget, än hvad nu blir händelsen. Men då detta icke kan låta sig göra, allra minst vid en urtima riksdag, och jag derjemte håller före, att försvarsfrågans lösning är nödvändig, kommer jag att böja mig för denna nödvändighet. Men jag ber på samma gång få till protokollet antecknad, att om jag i framtiden skulle blifva besviken i dessa uttalade förhoppningar, kommer jag helt säkert

Ang. ändrade icke under den tid, jag är ledamot af denna kammare, att rösta
bestämmelser för vidare högre anslag till militära ändamål.»

rör: den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Detta yttrande förtjenar att ännu en gång blifva antecknad till Andra Kammarens protokoll. Man borde haft skäl att vänta, att ifrån samma håll under denna militär- och rösträttsriksdag få höra något genljud af dessa ord från år 1892. Man borde haft skäl att vänta att få höra detta i början af riksdagen eller åtminstone under de försvarsdebatter, som för en tid sedan här pågingo, men man har icke fått höra något deraf.

Jag vet icke, om den talare, som yttrade detta år 1892, anser, att han i år hållit sitt ord vid voteringarna om de stora militäranslagen. Men säkert är, att han icke har hållit sitt ord, då han kunnat skrifva sitt namn under denna sexmannareservation, som här föreligger, dikterad till 50 % af den för urtima besluten i så hög grad ansvariga skånebänken.

Tiden är inne för ömsesidiga eftergifter, säga reservanterna, och så vika de från sin och från Andra Kammarens forna ståndpunkt. De vika från det förutvarande gamla landtmannapartiets program för denna valperiod, och detta göra de, fastän Första Kammarens män inom konstitutionsutskottet icke ha rört ett finger till tillmötesgående. Detta påminner om fjolårets bekanta ömsesidiga moderation i tullfrågan; tillmötesgåendet har här haft alldeles lika stor verkan som den gången. Ar det nu möjligt, mine herrar, att detta, de sex reservanternas förslag, skall blifva Andra Kammarens svar till Första Kammaren på det beslut, som den kammaren i dag har fattat? Ar det möjligt, att Andra Kammaren här skall uttala sig för ett förslag uti rösträttsfrågan, om hvilket man icke vet, hvad det är, och om hvilket man icke vet, hvart det bär? Jag är för min del viss, att alla de, som uttalat sitt ogillande af Kongl. Maj:ts förslag, och de äro, som herrarne veta, ganska många här i landet — säkert hafva flere af kammarens ledamöter, i likhet med mig, fått mottaga en mängd uttalanden i denna rigtning — jag är, säger jag, för min del alldeles viss, att alla dessa, de må nu vara vänner af allmän rösträtt eller endast vänner af en utsträckning af rösträtten, dock skola vara färdiga att uttala sitt bestämda ogillande, om sexmännens reservation blifver Andra Kammarens beslut.

Herr talman! Jag ber att för min del få yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till den utaf herr Mankell och mig väckta motionen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Herr grefve och talman, mine herrar! De ganska oblida uttalanden i fråga om Kongl. Maj:ts proposition i nu föreliggande ämnen, som här framkommit, särskildt från stockholmsbänken, synas mig alla bero derpå, att man betraktat det kongl. förslaget från en felaktig synpunkt och följaktligen anlagt en helt och

hållet oriktig måttstock vid dess bedömande. Den politiska ställningen här i landet — jag är öfvertygad om, att flertalet afven inom denna kammare skall gifva mig rätt deri — är icke sådan, att en regering, som skulle framlägga ett förslag till en genomgripande förändring af nu gällande rösträttsbestämmelser, skulle kunna påräkna något understöd, jag vill icke säga i Första Kammaren, men icke ens af denna kammares pluralitet. Under sådana förhållanden, och då regeringen förut aldrig gjort något annat uttalande, än att regeringen skulle låta anställa en statistisk utredning af hithörande förhållanden och med anledning af de resultat, som denna utredning kunde gifva vid handen, fatta sitt beslut i ämnet, har regeringen ansett det vara skäl att underställa Riksdagens pröfning ett förslag till rösträttens utvidgning, hvilket å ena sidan ginge i den riktning, som af ett stort antal representanter i denna kammare påyrkats, och hvilket å andra sidan vore förenadt med sådana garantier, som, efter hvad regeringen antog, borde vara tillräckliga för att öfvervinna det motstånd, som regeringen alltför väl visste skulle möta i medkammaren i fråga om hvarje förslag till rösträttens utsträckning.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Här har af åtskilliga talare påståtts, att det förslag, som regeringen framlagt, skulle vara en skenreform, skulle vara en reform baklänges och hvad annat blifvit här i den vägen yttradt. Jag vågar dock åberopa, att det är en verklig reform, som regeringen satt i fråga.

För att nu icke för mycket upptaga herrarnes tid, skall jag i den efterföljande framställningen uteslutande hålla mig till städerna. Hvad landsbygden beträffar, är det af regeringen uppgifvet och kan icke heller motsägas, att det antal inkomstegare, som skulle tillkomma genom de af regeringen föreslagna rösträttsbestämmelserna, skulle uppgå till ungefär 68 % af nu röstberättigade inkomstegare på landet.

Hvad åter städerna angår, visa de statistiska utredningarna, att, derest regeringens förslag skulle blifva godkändt, det antal valmän, som skulle tillkomma i de särskilda valkretsarna, skulle utgöra i en valkrets från 1 till 10 %, i 10 valkretsar från 10 till 20 %, i 17 valkretsar från 20 till 30 %, i 6 valkretsar från 30 till 40 % och i 6 valkretsar öfver 40 %. En annan statistisk beräkning gifver vid handen, att, genom de ifrågasatta rösträttsbestämmelserna, antalet röstberättigade i procent af antalet skattskyldige, som för närvarande i städerna utgör 66 %, efter reformens genomförande skulle stiga till 77 %. Äfven denna siffra torde gifva vid handen, att det icke är med rätta, som regeringens förslag säges vara allenast ett sken.

Nu har här med mycken styrka framhållits, att regeringen skulle med andra handen taga tillbaka, hvad den ena gifvit. Man har dermed hänsyftat på den fordran, att förfallna utskylder skola vara erlagda under de två åren närmast före valet. Men,

*Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.*

(Forts.)

mine herrar, dermed skapas icke någon annan och ny garanti utöfver den redan befintliga än den, att för alla valmän, som första gången blifva upptaxerade till 800 kronors inkomst, tvenne år måste förflyta, innan valrätt inträder. För alla dem, som redan tillhöra valmanscorpsen, gör detta s. k. dubbla utskyldsstreck icke någon ändring i nu gällande förhållanden, i ty att ingen är valberättigad, som häftar för oguldna kommunalutskylder, och detta icke blott för det löpande året, utan äfven för föregående år. Och hittills har afskrifning af oguldna kommunalutskylder icke skett inom en så kort tidrymd som tre år från förfallotiden.

Nu har här yttrats, att garantier äro obehöfliga. Jag hemställer dock, huruvida Andra Kammaren anser, att ett förslag till rösträttens utsträckning i större eller mindre grad, som icke vore förenadt med några garantier, skulle hafva någon utsigt att blifva Riksdagens beslut. Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande och det af Första Kammaren i dag fattade beslutet torde tillräckligt tydligt ådagalägga, att så icke är förhållandet. Men då ställningen är sådan, synes det mig icke kunna läggas regeringen till last, att regeringen framkommit med det föreliggande förslaget, uppgjort i den rigtning, att man dermed ville göra ett försök, huruvida icke åsigtorna i de båda kamrarne kunde sammanjemkas. Jag vågar för min egen räkning uttala den åsigten, att just det sätt, hvarpå regeringens förslag blifvit af båda ytterlighetspartierna mottaget, gifver vid handen, att, ehuru visserligen för ögonblicket utsigtorna icke äro stora, det af regeringen nu framlagda förslaget dock kan komma att utgöra en basis, på hvilken arbetet kan fortgå för åstadkommande af ett förslag, egnadt att slutligen förvärfva sympatier i båda kamrarne och således blifva Riksdagens beslut.

Då frågan för ögonblicket i sjelfva verket är förfallen, skall jag icke upptaga kammarens tid med bemötande af alla de invändningar mot förslaget, som här ha blifvit framställda. Jag skall endast be att få fästa herrarnes uppmärksamhet vid ett par omständigheter.

Då en talare såsom bevis derpå, att taxeringsnämnderna i Stockholm skulle handla godtyckligt och i strid mot de små valmännens intressen derigenom, att de vid ett visst tillfälle i en valkrets här i Stockholm i betydlig mån nedsatte antalet af de lägst beskattade, så glömde denne talare att meddela kammaren, att året näst förut, hvilket års taxering var grundläggande för rösträtten vid det följande riksdagsmannavalet, en alldeles opropor-tionerlig höjning i de lägst beskattades antal inom denna valkrets egde rum. De nedsättningar i de taxerades antal, som skedde under de båda följande åren, hvilka nedsättningar icke inverkade på något riksdagsmannaval, inneburo endast ett återbringande af detta antal till ungefär hvad det utgjorde året före det, som var bestämmande för rösträtten vid riksdagsmannavalet. Sådant är

sakförhållandet i den tilldragelse, som här omtalats från stockholmsbänken.

Under ärendets föregående behandling har framhållits, att det kongl. förslaget skulle fela derutinnan, att förbindelsen mellan grundlagen och bevillningsförordningen genom detta förslag icke skulle lösas, utan skärpas. Det förefaller mig likväl, som om den förbindelse, som för närvarande finnes mellan dessa båda lagar, vore så intim, att man icke rätteligen kan påstå, att densamma blir närmare eller starkare genom det kongl. förslaget, än hvad den redan nu är. Det har visserligen sagts, att man borde uppgöra en grundlag, som icke stode i något beroende af bevillningsförordningen; men denna åsigt har hittills icke gifvit sig en sådan form, att den kunnat blifva föremål för allvarliga öfverläggningar. Så länge den svenska representationen är byggd på de grunder, hvarpå den för närvarande hvilar, torde också det möta ytterst stora svårigheter, om det ens kan blifva möjligt, att i grundlagen intaga sådana bestämmelser, som göra all hänsyn till bevillningsförordningen öfverflödig. Ett sådant försök har i hvarje fall ännu icke blifvit gjordt. Denna tanke har icke blifvit pröfvad och befunnen möjlig att utföra. Under sådana förhållanden, och då jag anser, att Riksdagen är fullkomligt berättigad att antaga, att bevillningsförordningens tillämpning, äfven om nu ifrågasatta bestämmelser skulle blifva grundlag, af beskattningsmyndigheterna, högre och lägre, kommer att handhafvas lika samvetsgrant som hittills, och då vidare — hvad som af den talare på stockholmsbänken, som särskildt fäste sig vid dessa frågor, icke blef framhållet — derest ett felaktigt förfarande af någon taxeringsmyndighet skulle ega rum, vår svenska beskattningsslag dock tillåter den, hvars rätt blifvit förnämad, att anföra besvär, så förefalla mig de betänkligheter mot det kongl. förslaget, som hemtas från bevillningsförordningen, icke vara grundade.

Slutligen ber jag att få tillfoga — icke för ögonblickets behof, utan med tanke på framtida öfverläggningar uti ifrågavarande ämne — i fråga om hvad här på förmiddagen blifvit anfördt af en talare, som uppträdt mot de proportionella valen. Det är ju alldeles gifvet, att en sak, som hittills här i landet blifvit så litet omtalad, som denna valmetod, skall till en början möta mycken gensägelse. Men då han sade, att den af Kongl. Maj:t föreslagna metoden för proportionella val är gammal och utlefvad — och hvad öfrigt han hade för epitet om denna metod — så vill jag deremot åberopa, att äfven efter den åtgärd i danska riksdagen, som af honom omtalades, har det förekommit, att i vårt grannland Norge, inom dess representation, de, som söka åstadkomma för valen till stortinget en valordning, mer betryggande för minoritetens rätt, än den närvarande, väckt förslag om att införa det André'ska systemet för proportionella val vid val till stortinget. Samme talare har vidare framhållit mot användandet af den nu

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

föreslagna valmetoden, att det vore för honom oförklarligt, hvarför regeringen just nu framlagt detta förslag. Men jag föreställer mig, att förklaringen härpå ligger för hvar och en i öppen dag. Då regeringen beslutat sig för att framlägga ett rösträttsförslag, måste det ju ligga regeringen om hjertat att på samma gång dervid foga sådana garantier, som kunde medföra möjlighet af förslaget antagande i medkammaren. Och då den nu föreslagna rösträttsreformen, på sätt jag haft äran att vid förslaget framläggande anföra, uppenbarligen skulle, hvad städerna angår, medföra en högst väsentlig tillökning af de lägst beskattade valmännens antal, föreföll det regeringen, som om ett godt sätt att bilda en motvigt mot denna tillökning af ett visst parti bland valmännen kunde finnas i ett införande af den proportionella valmetoden. Ty denna metod medför icke, såsom en talare framhållit, någon orättvisa mot det ena eller andra partiet, nej, den är den bästa hittills påfunna metod att skipa någorlunda rättvisa mellan de olika partierna. Denna metods rättvisa är, enligt mitt förmenande och mångas, som sysselsatt sig med hithörande frågor, så stor, att man mycket väl skulle kunna sätta i fråga, huruvida icke, oberoende af hvarje rösträttsutsträckning, man borde i sådana valkretsar, som hafva att välja mer än en representant, införa den proportionella valordningen.

Då ett par representanter på stockholmsbanken med mycken skärpa opponerat sig mot införande af denna valmetod, så förefaller det mig likväl, med tanke på den rigtning, hvaruti valen i de stora städerna, både i vårt land och i andra länder, för närvarande synas vilja gå, som om det alltför väl skulle kunna inom icke många valperioder gå derhän, att de nuvarande radikala och liberala prydnader, som finnas här bland oss på stockholmsbanken, just komme att ha en proportionel valmetod att tacka för, att kammaren fortfarande skulle kunna få åtnjuta upplysningar och råd af dem. Den tid torde icke vara långt borta, då de stora arbetarepartierna här i staden och i andra städer komma att till sina representanter välja personer, hvilka visat sig benägna att befordra deras långt utöfver rösträttsfrågan gående, rent praktiska intressen i vida högre grad, än sådane representanter, som ännu hålla på, att man skall skydda eganderätten, kunna och — som jag förmodar — äfven vilja göra.

Herr Persson i Rinkaby: Denna rösträttsfråga är ju en gammal bekant i denna kammare, och för dem, som varit närvarande under dagens debatt, skall densamma till stor del säkerligen länge lefva i minnet.

För nära 25 år sedan gjorde min företrädare på denna plats, den hedervärde Sven Nilsson i Österslöf, ett uttalande i rösträttsfrågan, hvilket uttalande finnes citeradt i den motion, som herrar Mankell och David Bergström till denna Riksdag afgifvit. Jag

vågar uttala, att min uppfattning i frågan i mångt och mycket sammanfaller med det uttalande, min företrädare hade då, eller år 1871. Häraf skulle nu kunna slutas, att jag vill yrka bifall till motionen; men jag är fullt öfvertygad om, att, om samma talare hade lefvat nu och deltagit i det politiska lifvet, han sjelf likväl icke skulle kunnat biträda ett sådant förslag, som rösträttens utsträckning till hvarje myndig medborgare. Denna fråga har nu inträdt i ett helt annat läge, än år 1871. Då voro de rösträttslöse icke organiserade på samma sätt som nu; de skulle då icke kunnat, såsom nu, i sluten trupp rycka fram till valurnan. Om det följaktligen *då* icke varit någon fara att utsträcka rösträtten till hvarje myndig medborgare, så skulle det likväl *nu* icke vara någon verklig nytta med att på en gång utsträcka den, på sätt motionärerna nu begärt.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

En högt ärad talare, som först yttrade sig i denna fråga i dag, fälde ett ganska betecknande uttryck. Han sade nemligen: »rösträttsrörelsen är en stormflod». Ja, mine herrar, den är verkligen en stormflod, och den floden brusar för närvarande ganska starkt. Talaren tillade, att floden borde ledas i lugna banor. Ja, jag tror också detta, att rösträttsrörelsen verkligen bör ledas i lugna banor. Men jag kan icke inse, att man genom utskottets förslag leder den i lugna banor, man söker förgäfves att med ett ämbar vatten hindra en stormflod att brusa fram, och man söker äfven förgäfves att genom utskottets förslag hindra rösträttens utsträckning. Jag tror, att den en dag kommer att blifva så stark, att den skall bräcka de skrankor, som man nu vill sätta till skydd emot den, och att det därför vore lämpligt att redan nu vidtaga en afledare för densamma, för att derigenom möjligen så småningom inleda den bland folket, och på så sätt få floden att göra mer nytta än skada. Skola vi deremot oafbrutet hindra och ställa oss till motvärn mot densamma, så befarar jag, att en dag, när den bryter lös, den kan vålla skada.

Om jag nu således ställer mig på deras sida, som vilja gifva efter på rösträttsbestämmelserna, så skulle jag ju vara med att antaga något slags »streck». Men då utskottet öfvergifvit den ståndpunkt, det intagit vid föregående riksdagar, så kan jag icke härvid följa dess exempel. Första året, jag var i denna kammare, antog den ett 500 kronorsstreck, och jag såg icke alls någon fara i ett sådant; äfven flertalet af valmännen i hemorten funno detta vara det lämpligaste. Men efter denna långa debatt och efter de stora dimensioner, som rösträttsrörelsen tagit, så vill det synes som Andra Kammaren redan börjat retirera och ställa sig på en annan ståndpunkt, och då vet jag icke, hvad meningen är. Då jag följaktligen icke nu kan instämma med något af de förslag, sådana de här föreligga, så skall jag förbehålla mig handlingsfrihet tills vidare samt rösta för det förslag, som jag, efter voteringspropositionens uppställande, kan anse vara det för mig lämpligaste.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Herr Truedsson: Man har under debatten i dag klandrat det kongl. förslaget mycket och sagt, att det icke innebure de ringaste reformer. För min enskilda del kan jag icke instämman uti ett sådant uttalande, ty det innebär verkligen reformer. För det första är ju strecket nedsatt från 800 till 600 kronor, och det skulle icke göra så litet på landsbygden för sådana arbetare, som vilja så småningom arbeta sig fram. Om de icke kunna hinna strecket vid 21 år, så skulle de kunna hinna det vid 30 års ålder. Detta är alltså tydligen en reform. Och för det andra är det en icke så liten reform med afseende på arrendatorerna, hvilka icke äro så få och som äro bland våra bästa och dugligaste landbrukare på många ställen inom vårt land. Den mindre arrendatorsklassen af våra jordbrukare utvidgar sig mer och mer, särskildt på de stora godsens, under de senare åren. De stora godsägarna hafva börjat inse, att de begått en viss dumhet — om jag så får uttrycka mig — då de sökte utrota de smärre arrendatorerna och ersätta dem med stora. Godsegarne börja nu att vända om och anlägga mindre arrendegårdar, och det ser ut, som de skulle funnit det med sin fördel förenligt att sjelfva behålla kärnan af sina gods och utarrendera den öfriga delen deraf åt smärre arrendatorer. Genom ett sådant sätt att gå till väga — som jag tror härefter kommer att blifva ganska gängse — så skulle, efter regeringens förslag, en hel mängd jordbrukare, d. v. s. smärre arrendatorer, blifva röstberättigade.

Hvad nu beträffar det kongl. förslaget, med hänsyn till garantierna med de proportionella valen, vill jag icke yttra mig derom. Så mycket vill jag i korthet säga, att de icke tilltala mig.

Jag skulle nu i största korthet yttra några ord med afseende på de sex reservanterna i denna kammare. Man har under debatten mycket klandrat dem, och särskildt därför, att de icke hållit på 500-kronorsstrecket inom utskottet. Jag tror för min del, att de ledamöter från denna kammare, som tillhöra konstitutionsutskottet och hvilka förut hållit på ett 500-kronorsstreck, också göra det i nuvarande stund, om det hade varit möjligt att drifva ett sådant igenom. Men man måste ju alltid räkna med bestående förhållanden. Jag vill därför hålla våra utskottsledamöter från denna kammare räkning för, att de försökt att, så vidt möjligt, gå Första Kammaren till mötes i så måtto, att de tänkt sig, att om Första Kammaren antager Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, och vi i denna kammare antaga reservanternas förslag, så skulle det möjligtvis kunna blifva någonting utaf genom en sammanjemkning. Men då vi nu veta, att Första Kammaren helt och hållet förkastat det kongl. förslaget, så är ju här icke någonting i denna väg att vänta, utan då har frågan för denna gång fallit, men dermed kan man ju icke säga, att vare sig reservanterna eller vi andra ledamöter i denna kammare, som förut visat oss hålla på 500-kronorsstrecket skulle hafva öfvergifvit det.

Herr Ljungman, som hade ordet först under aftonens plenum, yttrade, att frågan för denna gång fallit — och det var ju mycket riktigt — och han menade, att hvad som än kunde debatteras här i afton, eller hvad beslut som denna kammare än kunde fatta, så blefve det dock icke annat än en opinionsyttring. Herr Ljungman kom slutligen till det resultat, att han yrkade rent afslag på alltsammans. Om han nu dermed afsåg en opinionsyttring i det syftet, att vi skola stå der vi nu stå, det vet jag icke, men emellertid uttalade han sig icke i någon riktning med hänsyn till den opinionsyttring, som han ansåg att kammaren borde uttala.

För min enskilda del vill jag säga, innan jag lemnar ordet, att på samma gång jag yrkar afslag på Kongl. Maj:ts förslag — och det lönar sig icke att yrka bifall till reservationen, sedan nu alltsammans fallit i Första Kammaren — så vill jag uttala min enskilda tanke såsom en opinionsyttring härutinnan, att jag fortfarande fasthåller vid 500-kronorstreckket, med den formulering, som det på de senare åren fått i konstitutionsutskottet.

Häruti instämde herr *Holmlin*.

Herr Ramstedt: Jag har blifvit uppkallad uteslutande af ett yttrande af min venstra granne på stockholmsbänken. Han framställde nemligen några ganska skarpa anmärkningar mot taxeringsmyndigheterna i Stockholm. Det är ju alldeles naturligt, att jag icke varit i tillfälle att förskaffa mig några detaljerade upplysningar om det, som försiggått bland taxeringsmyndigheterna i Stockholm under de senaste åren. Det kan också mycket väl hända, att jag icke öfver hufvud taget borde fäst mig så mycket vid hans yttrande, efter som jag mycket väl vet, att han ofta låter hänföra sig af sin stora förmåga som vältalare.

Men då det är alldeles tydligt, att hans uttalanden väckt en viss uppmärksamhet inom kammaren, och en högt aktad representant på skånebänken upptagit det och förklarar, att sedan han hört detta yttrande, vore han ändå räddare för hufvudstaden, än han var förut, så är det alldeles tydligt, att några ord böra sägas till försvar för taxeringsmyndigheterna i Stockholm.

Herrarne torde erinra sig, att en taxeringsnämnd är förpligtad att handla efter instruktionen och på tro, heder och samvete. När man mot en taxeringsnämnd gör en anklagelse, anklagar man den således för att icke hafva handlat efter tro, heder och samvete. Det är alldeles tydligt, att en taxeringsnämnd, för så vidt den skall handla rätt, icke skall handla efter några politiska grunder. Taxeringsnämnderna hafva endast ekonomiska synpunkter att beakta.

Jag kan, som sagdt, icke i detalj bemöta allt, hvad som blifvit sagdt, så mycket mindre, som här varit ytterligare ett detal-

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

jeradt yttrande af en annan stockholmsrepresentant nu på eftermiddagen. Jag anser heller icke, att Riksdagen är forum att ingå i någon närmare kritik af enskilda myndigheters förfarande.

Jag har emellertid på eftermiddagen skaffat mig en uppgift om så väl de vid val till riksdagsmän valberättigades antal under de sista 14 åren som de röstberättigades antal och antalet af dem, som ej varit röstberättigade.

Med röstberättigade menar jag sådana valberättigade, som ega utöfva rösträtt vid val af riksdagsmän.

De valberättigade hafva under de sista 14 åren från 1881 till 1894 ökat från 12,359 till 39,808. De röstberättigade hafva deremot på långt när icke stigit i samma proportion. De hafva ökat från 10,479, som de utgjorde 1881, till 16,907, som de utgjorde 1894. Nu har det antydts från stockholmsbanken, att det skulle hafva varit särskildt vissa år, som man skulle hafva gjort nedsättning för att minska de valberättigades antal, nemligen de år, då val ske till Andra Kammaren. Det är ju alldeles naturligt, att taxeringsmyndigheternas resultat af taxeringen icke kan blifva lika punktligt som ett urverk, ty de äro ju förpligtade att taga hänsyn till *ekonomiska synpunkter*. Emellertid hafva några sådana besynnerliga nedsättningar, som här omtalats, icke förekommit. Det har visserligen icke hela tiden varit en absolut ökning, men det har å andra sidan icke förekommit sådana skiljaktigheter, som här blifvit antydda, så att de valberättigade skulle hafva blifvit minskade med ända till 6,000 personer år 1887. Det visar sig tvärtom, att det då förekom en ökning i de valberättigades antal. Det har äfven under de andra år, då val skulle förrättas till Andra Kammaren, visat sig, att ökningen har tilltagit. Ökningen af de valberättigade har på de sista 13 åren utgjort tillsammans omkring 27,500 personer. Under samma tid har ökningen under de kritiska åren uppgått till 13,400 personer, således till närmare hälften af antalet af nytillkomna valberättigade i dess helhet. De röstberättigades antal har i genomsnitt tilltagit med 500 personer årligen, men under de 4 kritiska åren — jag använder naturligtvis detta uttryck för de år, under hvilka riksdagsmannaval till Andra Kammaren ega rum — hafva de ökat med i genomsnitt inemot 900 personer årligen, således betydligt öfver medeltalet.

En talare här på stockholmsbanken har på eftermiddagen särskildt antydtt, att uti ett visst distrikt skulle hafva egt rum betydliga nedsättningar under de sista åren. Detta påstående har redan bemötts från statsrådsbanken, och således kan det ju vara öfverflödigt att nämna något derom. Men jag skall dock be att få påpeka, att af 1892 års taxeringsnämnder, hvilka såsom andra taxeringsnämnder säkerligen äfven handlat, åtminstone vill jag tro det, på tro, heder och samvete och efter bästa öfvertygelse, ökades antalet valberättigade i hufvudstaden med icke mindre än

7,500 personer, men det är ju mycket troligt — och för min del är jag förvissad derom — att de taxeringsmyndigheter, som fungerade närmast efter nämnda år, på goda grunder ansågo, att en sådan ökning icke var berättigad ur *ekonomisk* synpunkt.

Det är endast detta jag önskat uttala.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Herr Bergendahl: Jag har för min del ej funnit, att mitt yttrande vid den kongl. rösträttspropositionens remitterande till konstitutionsutskottet icke har varit fullt berättigadt. Jag tog mig då friheten yttra, att, om grundlagsförändringar skola ega rum, de böra vara högst nödiga och nyttiga. Af den förevarande diskussionen har jag icke heller kunnat förmås att på något vis ändra min åsigt i berörda hänseende. Under sådana förhållanden anser jag, att man icke bör underkänna det nuvarande representationsskickets välsignelserika arbeten, hvilka nu snart fortgått under 30 år. Har icke på det sätt och under den tid, detta vårt representationsskick varit utöfvadt, landets näringar gått framåt, landets konstitutionella lif framgångsrikt utvecklats, vårt land intagit en högt aktad ställning bland nationerna, och vår nationella utveckling framskridit under lugnare förhållanden, än hvad som egt rum inom de flesta andra europeiska länder? Och för öfrigt, mine herrar, hemställer jag till de af eder, som vilja ha en förändring, är verkligen tiden för en sådan nu inne? Är verkligen denna fråga mogen för sin lösning? Jag frågar herrarne det. Jag tror det ej; de senare dagarnes erfarenhet har nog gifvit mig rätt härutinnan. Den kongl. propositionen har kasserats af alla tjuguo ledamöterna i konstitutionsutskottet; här fins icke mindre än 5 olika reservationer, här fins 4 olika motioner, här har under diskussionens lopp ytterligare olika yrkanden framkommit. Männ tro, om det icke verkligen vore skäl att se tiden litet an och låta denna fråga, såsom jag nyss sade, mogna?

A andra sidan har framhållits, såväl nu under öfverläggningen som i inledningen till den kongl. propositionen, att det inom landet förefinnes ett behof af ändring i det nuvarande representationsskicket. Jag vågar bestrida, att så är förhållandet. Det är visserligen sant, att under hyarje af de nu gångna valperioderna framkommit motioner i detta syfte, men jag anser icke, att dessa motioner hafva haft någon verklig rot inom den allmänna opinionen. Jag vågar påstå detta därför, att jag icke erfarit, att några folkmöten hållits för att ge uttryck åt någon opinion i denna väg, liksom vid de valmöten, som förekommit i och för de hvart tredje år återkommande valen till Riksdagens Andra Kammar, rösträttsfrågan i högst få fall varit på tal. Visserligen kan man hänvisa till de sedan flere år återkommande »folkriksdagarne»; men såsom valen till dessa skett, kan man icke tillräkna dessa någon betydelse, men när nu en förändring en gång skall ske

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

och den kommer naturligtvis att ske, det är ju gifvet, frågan tränger sig fram och det kan ju icke *alltid* bli som det nu är — komma vi nog åt det håll, som herrar Bergström och Mankell m. fl. vilja ha, ty detta tummande på strecket till 600 kronor, och så från 600 kronor till 500 kronor, tillfredsställer endast några få. Det är visserligen sagdt af reservanten Friherre Barnekow, att vi, genom antagande af hans m. fl. reservation, skulle lugna sinnena *någorlunda*, men då han säger *någorlunda*, visar ju detta, att äfven hans reservation ej skall åstadkomma det önskade lugnet; nej, vi måste nog gå en gång till allmän rösträtt, och jag kan icke underlåta att säga, det jag finner detta vara det enda riktiga, om vi skola göra någon ändring; men icke på så vis, som kapten Mankell och herr Bergström vilja ha det, utan denna allmänna rösträtt måste vara förenad med vissa garantier, och dertill *stora* garantier. At denna allmänna rösträtt peka två af reservanterna. Herr Elowson säger i motiveringen till sin reservation, hvilken är i så fall egendomlig, att dennas motivering är helt annorlunda än hans yrkande: »Bland skyldigheter, som i allmänhet åligga manliga medborgare, intager förpligtelsen att i farans stund vara beredd att offra sitt lif till värn för fäderneslandet ett synnerligen framstående rum. Att utkräfvä denna pligt, utan att medgifva politiskt medborgerliga rättigheter, är oförenligt med de rättsprinciper, som utgöra grundvalarne för vår nutida samhällsbyggnad». I och med detsamma han säger detta, är det ju gifvet, att han menar, att hvarenda beväringssyngling skall få del af den allmänna rösträtten, men i klämman yrkar han på 500-kronorsstrecket.

Häradschefen Restadius, som började diskussionen, sade i sitt anförande, att hvar och en svensk arbetare, som ordentligt betalat sina utskylder under två år, bör få rösträtt. Han sade icke: »Hvarje svensk arbetare, som åtnjuter 600 kronors inkomst», utan »hvarje svensk arbetare i allmänhet».

Jag tror därför icke, att, såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nyss yttrade, den kongl. propositionen är något att bygga på. För dem, som äro angelägna att bryta den jordegande klassens nuvarande politiska magt, ber jag att hänvisa till den rösträttsstatistik, som vi fått oss tilldelad, hvilken tydligt visar, huru den jordbrukande befolkningens öfvermägt i detta afseende är i märkbart aftagande, hvarför det ej torde vara af nöden att af detta skäl antaga nu föreliggande reformförslag.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan och afslag å samtliga motionerna.

Herr *Jakobson* instämde häruti.

Herr Elowson: Herr talman! Jag tror, att jag går kammararens önskan till mötes, om jag gör mitt anförande så kort som möjligt.

Den talare, som började debatten i dag, liknade den pågående rösträttsrörelsen vid en stormflod. Huruvida denna rörelse är af godo eller ondo, det är det stora spörsmål, hvarmed vi hafva att sysselsätta oss, och svaret på detta spörsmål beror väsentligen på den ställning, som regeringen intager till folket. Anser regeringen, att den har anledning att hysa förtroende till folket, då är rösträttsrörelsen af godo. Anser sig åter regeringen böra hysa misstroende till folket, så är samma rörelse af ondo. Det är nemligen så, att statens väl är i konstitutionelt styrda stater i hög grad beroende af samverkan mellan regeringen och folkrepresentationen. Den sistnämnda har, såsom namnet antyder, till uppgift att företråda folkets önskningsar, att vara uttrycket för den vilja och det tänkesätt, som äro rådande hos folket angående samhällets angelägenheter, angående skatter och lagstiftning. Följaktligen är det nödvändigt, att representationens sammansättning afpassas så, att de viljeyttringar, hvilka äro allmänligen rådande hos omdömesgilla medborgare, finna sin afspeglning inom Riksdagen.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet uttalade såsom sin förmodan, att det nu afgifna kongl. förslaget skulle kunna tjena såsom basis för en blifvande rösträttsreform. Ehuru det må vara djerft af en enskild representant att uttala en annan uppfattning än den, som här uttalats af en medlem af Konungens råd, så vågar jag mig likväl på detta. Jag har nemligen en helt annan mening. Angående vilkoret för möjligheten af en reform vidkommande rösträtten, hyser jag den öfvertygelsen, att det vilkoret kommer att uppfyllas, när regeringen får anledning att stödja sin politik företrädesvis på Andra Kamraren. När detta kommer att ske, då kan en rösträttsreform genomföras, icke förr.

Skarpsinnige statsmän tillmäta en stor betydelse åt det omdöme, som en god medborgare uttalar eller genom sin valsedel gifver till känna angående offentliga angelägenheter. Och denna betydelse ökas i väsentlig mån, om så utmärkt goda medborgerliga egenskaper som sjelfständighet, sedlig hållning och kunskaper ligga till grund för det afgifna omdömet. Att svenska folket intager en hög ståndpunkt i intellektuellt hänseende, det lærer icke af någon kunna med framgång bestridas. Icke heller lär någon kunna förneka, att samma svenska folk är synnerligen utmärkt genom sina moraliska egenskaper.

Det måste sättas synnerligen högt värde på den sjelfständighet, hvarmed en medborgare uttalar sitt omdöme angående politiska angelägenheter. I detta afseende har man velat mäta sjelfständigheten genom den förmögenhetsställning, som medborgaren är i besittning af. För min del tror jag, att detta är en villfarelse. Erfarenheten har visat och visar, att politisk sjelfständighet kan finnas och i verkligheten rätt ofta finnes hos de mindre bemed-

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

lade, hos de små i samhället. Likaså visar erfarenheten å andra sidan, att politisk sjelfständighet kan saknas och i verkligheten rätt ofta saknas hos innehafvarne af rikedom, hos de i samhället högt uppsatte.

Då jag för min del tagit i öfvervägande, huruvida det är fördelaktigt, att en utvidgning af rösträtten kommer till stånd, eller icke, så har jag kommit till en fast öfvertygelse derom, att en utsträckning af nämnda rätt kan leda till fördel för staten. Jag mötes ofta af ett sådant talesätt som detta: »Vi kunna utan våda utvidga rösträtten». Jag vill icke vara med om det talesättet, att vi kunna utan våda utvidga rösträtten, utan jag vill, att man skall utvidga rösträtten därför, att det är till fördel för staten. Detta är den principiella synpunkt, hvarifrån man bör betrakta rösträttens utvidgning.

Att en enskild man känner det såsom en dyrbar rätt att få skattas såsom en fullmyndig medborgare, är allmänt erkänt, och det skall jag icke vidare orda om. Skall man, såsom jag anser konsekvent, taga ett steg framåt och detta varsamt, och man då kommer att utsträcka den politiska rösträtten till samma gräns som den kommunala, så skulle vi likväl här i Sverige med afseende på rösträttsförhållanden stå betydligt efter folken i de stora kulturländerna. Och det kan med afseende på den goda hållning, som vårt svenska folk iakttagit, icke vara annat än till fördel för staten att företaga en sådan utvidgning.

Herr justitieministern talade någonting till försvar för den längre tid, under hvilken medborgaren skulle hafva en inkomst för att ega politisk valrätt. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att denna åsigt har delvis blifvit motsagd af lagstiftningen på senare tider genom Kongl. Maj:t och Riksdagen. Det var förut en skilnad mellan valrätt och valbarhet. För att kunna väljas till riksdagsman fordrades att hafva haft rösträtt eller valrätt under en längre tid. Riksdagen fann, att detta föranledde tråkasserier och obehag och beslöt afskaffa det; och Kongl. Maj:t gick in derpå. Då tror jag icke det är skäl att gå tillbaka till denna bestämmelse angående alla, som skulle tillerkännas valrätt.

Herr justitieministern erinrade derom, att ett intimt samband redan nu eger rum mellan grundlagen och andra författningar, specielt bevillningsförordningen. Jag har obetingadt slutit mig till den mening, som anser, att detta samband skulle blifva innerligare genom det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, än det nu är. Beviset för detta mitt påstående tror jag framgår af grundlagsförslagets text. Vill man lossa på detta samband, så är det konsekvent att låta den politiska rösträtten sammanfalla med den kommunala, ty då blir det sambandet så litet som möjligt, och då kommer den politiska rösträtten att hvila på en naturlig grund. Jag anser därför, att jag, som förut omfattat 500-kronors-strecket och i konstitutionsutskottet varit med om att tillstyrka

Andra Kammaren att antaga det, nu bort taga ett steg framåt, då herr Bromées i år derom väckta motion hos konstitutionsutskottet icke vann någon anklang, måhända därför att 500-kronorsstrecket i fjor icke vann bifall hos Andra Kammaren. Min ståndpunkt är, att jag anser det kommunala strecket vara en god och säker grund för den politiska rösträttens utöfning.

Ang. ändrade
beslämnelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Jag vill sluta med att uttala förhoppning derom, att regeringen har den åsigten, att densamma känner sig stark, om den kan bygga på folkets förtroende. Och kan regeringen bygga på folkets förtroende, då är det konsekvent och riktigt och till statens fördel att utvidga rösträtten i den omfattning, som jag i min reservation förordat. Då jag tror, att regeringen har skäl att sätta förtroende till svenska folket, emedan svenska folket förtjänar ett sådant förtroende, anhåller jag, herr greve och talman, om afslag å den kongl. propositionen och bifall till den af mig vid konstitutionsutskottets betänkande fogade reservationen angående sammanfallandet af den politiska och den kommunala rösträtten.

Med herr Elowson förenade sig herrar *Svensson* från Karlskrona, *Ericsson* i Väsby, *Hammarlund*, *Elis Nilson*, *Broström*, *Styrlander*, *Erikson* i Odensvi, *Norman* och *Nordin* i Hammerdal.

Herr Eklundh från Lund: Efter allt, som i denna fråga under debatten här i kammaren i dag yttrats, kan jag, herr talman, inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till den af friherre Barnekow med flere afgifna reservationen, och jag skulle hafva gjort detta ännu hellre, om uti reservationen äfven upp tagits det af Kongl. Maj:t i § 17 riksdagsordningen beträffande granskning af röstlängden gjorda ändringsförslaget.

I en fråga af så stor och genomgripande betydelse, som ändring af den politiska rösträtten, håller jag före, att man bör gå framåt helt varsamt på reformens väg. Jag tror, att man, genom att bifalla denna reservation, tager ett sådant varsamt steg, och det är därför jag anhåller att få yrka bifall till densamma.

Herrar *Lillichöök*, *Rydning* och *Skytte* instämde häruti.

Herr Walter: Efter det att nu så många talare grundligt kritiserat det föreliggande förslaget, skall jag icke inlåta mig derpå, utan endast tillkännagifva, att jag icke kan vara med om hvarken detsamma eller reservationerna. Jag beklagar, att icke regeringen framkommit med ett mera acceptabelt förslag, och likaledes beklagar jag, att här synes råda en ovilja mot den politiska rösträttens utsträckning till de tusentals människor, hvilka man vill pålägga många och tunga bördor, men förvägrar medborgerliga rättigheter.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Jag skall för tillfället icke framställa något yrkande, utan skall dröja dermed, till dess jag får se, huru voteringspropositionen kommer att uppställas.

Herr John Olsson: Herr talman! Då hans excellens statsministern för tre år sedan besvarade en interpellation här i kammaren, yttrade han bland annat, efter att hafva berört de yrkanden på rösträttens utsträckning, hvilka blifvit gjorda här i kammaren, och efter att hafva vidrört de uttalanden i samma rigtning, som framkommit i Första Kammaren, följande: »När frågan inom representationen kommit till denna punkt, är det ock gifvet, att densamma bland statsrådets medlemmar blifvit föremål för allvarlig öfverläggning, i syfte att utreda, huru de önskingar om utsträckt rösträtt, som från det ena hållet» — denna kammare — »uttalats, må kunna förenas med de garantier för samhällets lugna och organiska utveckling, som från det andra hållet» — från Första Kammaren nemligen — »ansetts erforderliga». — När herr statsministern på detta sätt angaf signaturen för det blifvande kongl. rösträttsförslaget såsom ett mellanting emellan Andra Kammarens svala reformifver och Första Kammarens absoluta obenägenhet för någon ändring, var det väl knappast någon, som kunde sväfva i tvifvelsmål om den kommande kongl. propositionens innebörd. Men icke desto mindre — och jag antager, att det är intrycket hos de flesta — lär väl den af Kongl. Maj:t nu framlagda propositionen icke ens kunna motsvara de allra blygsammaste förväntningar om ett reformförslag från regeringens sida.

Att förena två motsatta åskådningar, att uttänka ett rösträttsförslag, som å ena sidan vill anses innebära en verklig reform, i enlighet med den växande folkopinionen, och å andra sidan ändå icke alls utgöra någon reform, det tillhör väl det omöjliga här i verlden. Men det är dock ett sådant försök, som regeringen genom det nu föreliggande förslaget inlåtit sig på. Ja, detta angifves uttryckligen af herr justitieministern, i hans anförande till statsrådsprotokollet, såsom syftet med den kongl. propositionen, då han, i anslutning till hvad några ledamöter af Första Kammaren uttalat, säger »att, en utsträckning af rösträtten kunde ega rum endast så framt den skedde sålunda, att de hufvudsakliga grunder, hvarpå valrätten till Andra Kammaren hvilade, icke blefve rubbade». Och han tillägger till yttermera visso, »att den omfattning, regeringen velat gifva frågan, endast innebär en jemkning af rösträtten på det sätt, att å ena sidan valrätten utsträcktes till en del af dem, som hittills saknat denna rätt, men å den andra samma säkerhet, som hittills förefunnes, att Andra Kammarens sammansättning är betryggande för en normal och sund samhällsutveckling». Tydligare har regeringen ej gerna kunnat gifva till känna, att den i sjelfva verket icke velat föreslå en verk-

lig rösträttsreform, icke ens en sådan, som denna kammare skulle kunnat vara med om, utan tvärt om endast en skenreform, utan någon praktisk betydelse, sådan som Första Kammaren önskar den. Man får vara herr justitieministern tacksam för det öppna sätt, hvarpå han erkänt detta.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Kongl. Maj:ts försök att halta på båda sidor har emellertid, såsom var att vänta, rönt dylika försöks vanliga och rättmätiga öde, nemligen att icke från någondera parten vinna något bifall. Tvärt om har förslaget från de mest olika håll underkastats en så mördande kritik i både reelt och formelt afseende, att man väl kan säga, att knappast ens en trasa af det kongl. förslaget finnes kvar. Inom utskottet har endast *en* reservant anslutit sig till den kongl. propositionen, och denne ende reservant icke ens obetingadt, utan med en ganska väsentlig och af omständigheterna påkallad ändring, och detta, ehuru man eljest är van att finna honom bland dem, som i alla väder understödja regeringens förslag.

Jag skall för min del icke inlåta mig på någon närmare kritik af den kongl. propositionen; den har tillräckligt kritiserats här i afton. Jag skall endast beröra en punkt i den kongl. propositionen, nemligen den, som afser förslag till ändrad lydelse af § 17 riksdagsordningen, eller förslaget om det proportionella valsystemets införande.

Den förnämsta anmärkningen mot förslaget i denna del — ehuru visserligen icke den enda — är den, att förslaget afser att tillämpa det proportionella systemet endast i några få valkretsar, nemligen i de större städerna, men icke vid valen öfver hela riket.

Redan utskottet har påvisat det principiellt origtiga och ohållbara i en sådan bestämmelse, och äfven reservanterna hafva enhälligt, med det undantag jag nyss nämnde, motsatt sig en sådan absurditet. Syftet att med tillhjälp af det proportionella valsystemet kunna moderera de större städernas, särskildt hufvudstadens, misshagliga val, är alltför tydligt för att närmare behöfva påvisas; och det erkännes äfven temligen tydligt af herr justitieministern i hans anförande till statsrådsprotokollet. Man må väl inför detta faktum vara berättigad till det omdöme, att aldrig någonsin ett sådant försök att skriva grundlag i partisyfte förekommit i vårt land.

När jag uttalar detta, har jag dermed visst icke velat säga, att det kongl. förslaget verkligen skulle leda till det resultat, som dermed åsyftats, eller att, såsom herr justitieministern uttrycker det, »förekomma att, i de större städerna vid valen, de lägst beskattades intressen blifva de enda representerade». För min del tror jag, att det kongl. förslaget icke skulle leda till detta resultat. Tvärt om skulle nog majoriteten eller, med begagnande af herr justitieministerns terminologi, »de lägst beskattade» fortfarande, såsom hittills, veta att tillvarataga sina intressen äfven

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

med den karrikatur af ett proportionelt valsätt, hvarmed herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet velat lugna dem.

Jag ber att få erinra, huru det gått med ett föregående försök att åstadkomma samma resultat. När det för ett tiotal år sedan här i Stockholm visade sig, att just dessa lägst beskattade hade magten i sina händer vid valet, och småfolket började begagna sig häraf och skickade till denna kammare representanter, hvilka i sparsamhets- och reformfrågor gjorde gemensam sak med det dåvarande landtmannapartiet, så såg man sig här i Stockholm från byråkratiskt håll om efter någon utväg att förekomma ett så beklagligt förhållande. Man trodde sig hafva funnit en sådan utväg i stadens indelning i valkretsar. Valkretsindelningen genomfördes; men det dröjde icke längre än till närmaste val, förrän man fann, att valkretsindelningen, i stället för att bilda en motvigt mot de lägst beskattades inflytande vid valen, tvärt om satte dem ett nytt vapen i händerna. Jag fruktar, att herr justitieministerns kloka uträkning, att med det proportionella valsättet kunna åstadkomma samma resultat, som man då åsyftade, icke skulle komma att få större framgång, än det förra försöket.

Det är från ett uttalande af herr statsministern i Första Kammaren vid början af denna riksdag bekant, att det var den principiella meningsskiljaktigheten mellan regeringens chef och den afgångne justitieministern, som utgjorde motivet till den förändring i fråga om justitieportföljen, som då skedde; och man kan af det uttalande, som då gjordes, draga den slutsats, att det särskildt var frågan om det proportionella valsättet, såsom garanti för en rösträttens utsträckning, som föranledde den förre justitieministerns afgång. Då valet af efterträdare föll just på den nuvarande chefen för justitiedepartementet, torde man af hans föregående uttalanden i Första Kammaren vara berättigad till den förmodan, att det var just det nu framlagda proportionella valsystemet, som motiverade hans inträde i regeringen.

Jag vågar nu vördsamt till herr justitieministern uttala den hemställan, huruvida icke han af den enhälliga förkastelsedom, som drabbat den kongl. propositionen just i denna punkt, som jag nu berört, så väl i Första som Andra Kammaren, skulle finna sig föranlåten att taga i öfvervägande, huruvida icke giltiga skäl förefinnas för ett steg från hans sida, hvilket i hvarje annat land skulle anses gifvet? Och om regeringens öfriga medlemmar, som hafva instämt med föredraganden, äfven skulle göra det kongl. förslaget till en kabinetsfråga, så antager jag, att deras antal icke skulle vara så synnerligt stort, hos hvilka ett sådant parlamentariskt steg skulle väcka undran.

Herr justitieministern yttrade för en stund sedan, att ingen regering skulle under nuvarande förhållanden kunna påräkna, jag vill icke säga Första Kammarens understöd, men icke ens understöd af denna kammares majoritet för ett förslag, som med-

förde en större omhvälfning af rösträttsförhållandena. Ja, får man taga detta uttalande såsom ett erkännande, att herr justitieministern icke anser den nuvarande regeringen kunna genomdriva ett rösträttsförslag, så vill jag med nöje acceptera hans uttalande. Men eljest beror det väl på hvilken regering det är.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Vore det en regering, som verkligen ville genomdriva ett reformförslag, och satte in sin energi på en sådan uppgift, så är det nog intet tvifvel om, att Första Kammaren skulle låta tala vid sig.

Jag beklagar, att regeringen icke har satt sitt namn under ett verkligt reformförslag. Vi skulle då ha kunnat få ett förslag, hvarom åtminstone Andra Kammaren kunnat samla sig. Men jag beklagar ännu mera, att flertalet af Andra Kammarens ledamöter i utskottet låtit förmå sig att frångå Andra Kammarens forna ståndpunkt och framlägga en reservation, som så föga motsvarar äfven de allra blygsammaste förväntningar och som, efter hvad vi i afton ha hört, icke ens kan accepteras af de moderata reformvännerna, därför att den innebär ett steg tillbaka och icke ett steg framåt.

Jag kan väl förstå, att deras förslag från början afsett att vinna anslutning äfven af några utskottsledamöter från Första Kammaren, men jag tror, att det icke ens ur den synpunkten kan försvaras, att Andra Kammarens män frångått det minimum i reformväg, för hvilket de sjelfva och Andra Kammaren många gånger förut uttalat sig. Första Kammaren har nu också svarat med att förkasta alltsammans. Ett tillmötesgående från Andra Kammarens sida synes mig under sådana förhållanden ännu mera malplaceradt; och jag tillåter mig därför att till mina ärade vänner, reservanterna på malmöhusbänken och falubänken, hemställa, om de icke, såsom frågan nu ligger, skulle finna det vara skäl att återgå till sina och kammarens gamla traditioner och icke hålla så synnerligen hårdt på sin reservation. Det skulle ju i annat fall lätt kunna hända, att man äfven här i kammaren kunde stanna vid ett afslag, och det skulle jag för min del beklaga.

Jag kan under inga förhållanden vara med om den reservation, som af friherre Barnekow och hans medreservanter framlagts, utan hellre röstar jag då rent afslag. Jag yrkar naturligtvis bifall till herr Mankells motion; men om, såsom jag antager, denna icke kommer upp i den slutliga voteringen, skall jag kunna vara med om, vare sig — och helst — herr Elowsons yrkande, eller herr Bromées motion. Ett antagande af någotdera af dessa förslag skulle icke innebära något annat än ett återgående till den ståndpunkt, som Andra Kammaren många gånger förut har intagit. Jag vill särskildt erinra om, att herr Elowsons förslag har uti denna kammare förordats af en man, för hvilken flertalet i denna kammare hyste det största förtroende, och hvars

Ang. ändrade ord man brukade tillmäta vigten af en auktoritet — jag menar bestämmelser rör. den politiska rösträttens likställighet med den kommunala.

Den kongl. propositionen har, mine herrar, visat oss, att vi reformvänner icke hafva något att vänta eller hoppas af den nuvarande regeringen. Det beslut, Första Kammaren i förmiddags fattade, har ännu tydligare ådagalagt, att Första Kammaren icke vill gå ens ett enda steg oss till mötes. Det ha vi nu fått besked om, derest vi icke visste det förut. Der, i Första Kammaren, hafva vi således den fiende, mot hvilken vi i framtiden måste rusta oss. Jag och många med mig ha i det längsta trott och väntat, att åtminstone den politiska klokheten skulle förmå Första Kammaren till en eftergift i rösträttsfrågan. Men jag tillstår upprigtigt, att denna förhoppning hör till det förgångna. Med Första Kammarens hårdnackade omedgörlighet och med regeringens vanmägt gent emot högerradikalismen i Första Kammaren för ögonen, kan man knappast längre värja sig från den mer och mer påträngande tanken, att det icke går att på öfvertygelsens väg få någon ändring i rösträtten, utan att man måste afvakta andra händelser, händelser, hvilka den lugna samhällsutvecklingens män, och jag med dem, lifligt måste beklaga.

(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag hade naturligtvis icke behöft begära ordet, för att gifva till känna min åsigt i denna fråga, ty den är redan förut för kammaren bekant, men jag har ansett mig ändock böra här yttra några ord i afseende på det läge, hvori frågan nu har kommit. Klart är ju, att hvilket beslut än kammaren nu fattar, det beslutet egentligen icke kan hafva någon inverkan på hvad som i framtiden kan komma att i detta fall blifva lag. Vi stå inför nya val till denna kammare. Redan den omsättning, som på grund deraf eger rum, kan ju åstadkomma, att helt andra åsigheter skola under nästa valperiod göra sig gällande än de, som nu äro rådande. Det är således icke därför, som jag ansett mig böra taga några minuter i anspråk, utan det är i afsigt att för mig sjelf och för åtskilliga af kamraterna göra klart, hvad kammaren i frågans nuvarande läge lämpligen kan göra. Och då jag säger *kammaren*, menar jag de ledamöter af kammaren, som anse, att något bör göras i detta fall. Jag talar härvid icke om dem, som anse, att hvad vi hafva är godt och att ingen förändring bör komma i fråga.

Jag tänker mig, att i kommande tider, då kanske förslag i detta hänseende, gående långt utöfver hvad många af oss här i dag skulle anse klokt och välbetänkt, komma före, det skulle kunna vara godt för denna kammare att i protokollen ha ett votum förvaradt, som visar, att kammaren, för att kunna hoppas på något och för att kunna vinna något gent emot medkammaren, varit beredd att böja sig långt utöfver hvad kanske ett flertal af

kammarens ledamöter eljest skulle ha funnit vara godt och lämpligt. Det är denna synpunkt, som här är för mig helt och hållet bestämmande. Jag upprepar, hvad jag förut yttrat, att, i afseende på frågans läge för framtiden, det beslut, som kammaren här kommer att fatta, icke betyder något, vare sig man tager ett afslag eller den längst gående motionen. Men jag tror, att det för dem, som önska, att vår utveckling må gå stadigt och lugnt framåt och som icke anse det vara klokt att halsstarrigt stå kvar på samma ståndpunkt och hålla igen, till dess man icke mäktar styra kursen i den lugnare och klokare riktningen, skall i framtiden vara godt att kunna hänvisa till det beslut, som kammaren i dag fattar, derest detta beslut kommer att gå i den riktningen, att man böjer sig så långt som möjligt för att dermed visa, att man fattat sitt beslut i frågan, icke för att få hvad man önskar, utan för att visa ett tillmötesgående, större än som kanske annars skulle vara lämpligt. Ur denna synpunkt är det, som jag för min del vill förorda bifall till friherre Barnekows m. fl. reservation.

Jag för min del anser, att den icke är tillräckligt långt gående. Jag tror, att man kunde gå åtskilligt längre, utan minsta risk för samhällsutvecklingen. Men, som sagdt, om man böjer sig så långt ned, som ett beslut i denna riktning innebär, tror jag, att det är ett bättre stöd för framtiden, att man en gång så gjort och dermed ådagalagt, att skulden till, att intet blifvit gjordt, i dag icke är Andra Kammarens, utan ligger på ett helt annat håll.

Jag vill icke klandra regeringen för det förslag, som den från sin ståndpunkt framlagt. Jag gillar det icke, och särskildt anser jag det vara olämpligt att införa en sådan inrättning som de proportionella valen. Men regeringen har haft att räkna med skilda faktorer. Den har haft att räkna icke allenast med denna kammare, utan äfven med medkammaren, hvars skaplynne man väl känner i fråga om reformer i denna riktning, och då kan det sättas i fråga, om man så särdeles bör klandra regeringen därför, att den framlagt ett förslag, som regeringen, efter hvad jag förmodar, trott skola vinna äfven medkammarens bifall.

På grund af hvad jag nu yttrat, är det gifvet, att jag kommer att rösta för friherre Barnekows m. fl. reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Näslund*, *Petersson* i Brystorp, *Johansson* i Mellbyn, *Wallmark*, *Gustafsson* i Sjögesta, *Nils-son* i Skärhus och *Svensson* i Olseröd.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Då herr Bromée yrkade bifall till sin motion, så gjorde han det med den ändring, att ordet *kronor* skulle utbytas mot ordet *riksdaler*. Då jag deremot yrkat bifall till hans motion i oförändradt skick, skall jag be att, i hvad detta mitt yrkande skiljer sig från hans, få återtaga detsamma och förena mig i hans yrkande.

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Herr Ekenman: Herr grefve och talman! Under den långa debatt, som här pågått, hafva åtskilliga anmärkningar uttalats mot det föreliggande kongl. förslaget och mot den af flere ledamöter i konstitutionsutskottet afgifna reservation, som står detta förslag ganska nära. Jag skall för min del be att, med afseende å hvad som blifvit yttradt, äfven få uttala min mening.

Man har sålunda sagt, att ett grundfel hos det här föreliggande förslaget vore, att genom detsamma ifrågasattes införandet af proportionella val. Hvad är det då man vill vinna med proportionella val? Det är, att minoritetens rätt också skall komma till heders. Sjelfva syftet med de proportionella valen kan man väl således icke finna annat än fullt riktigt. Det må nu vara, att kammaren finner sig icke vilja biträda förslaget, men jag tror icke, att det är befrämjande för den sak, som här föreligger, att man gör en dylik anmärkning. Det är ju möjligt, att man på någon annan väg skulle kunna vinna detta syfte att tillgodose minoritetens rätt. I detta afseende har man hört det uttalandet, att saken kunde så ordnas, att de större städer, der flere representanter skola väljas, indelas i flera valkretsar, nemligen en valkrets för hvarje representant, som skall väljas. Det är ju möjligt, att man på detta sätt skulle vinna, hvad man äsyftar.

Vidare har den meningen uttalats, att det föreliggande kongl. förslaget, liksom äfven reservationen, icke går tillräckligt långt. Man har härvid äfven hemtat jemförelser från utlandet. Men då man talar om, huru exempelvis i England den ena stora reformen efter den andra blifvit på detta område genomförd, så är den jemförelsen i icke ringa mån haltande. Ty då man jemför vårt representationssätt med ett utländskt sådant, må man icke taga hänsyn blott till den ena kammaren, utan till representationen i dess helhet. Man får då icke förbise, att i England förhållandet är det, att der finnes ett öfverhus, sammansatt, icke såsom vår Första Kammare på grund af val, utan sammansatt af män, som der hafva säte på grund af arfsrätt eller eljest någon sjelfskrifven rätt, såsom t. ex. fallet är med biskoparne. Detta gör en väsentlig skilnad, och man får härvid icke förbise den stora konservativa magt, som ligger hos ett sålunda sammansatt öfverhus. Förhållandet är i viss grad icke mycket olika i Frankrike. Der grundar sig rätten att sitta i senaten visserligen icke på arf; men der gäller bland annat den bestämmelsen, att senatorerna väljas på lifstid, och det ena med det andra gifver denna del af representationen en ganska konservativ ställning. Och man må icke förneka, att den franska senatens magt är ganska betydlig. Det är icke länge sedan man såg, att senaten i Frankrike hade magt att bortdrifva en ministèr, som den på grund af allmänna val sammansatta deputeradekammaren önskade behålla.

Det är äfven en annan omständighet, som man måste taga hänsyn till, och det är den, huru den nuvarande valapparaten

arbetar, hvilket resultat den gifver. Jag kan icke finna annat, än att det nuvarande valsättet dock gifver en Andra Kammare, som, i anseende till sin personal, är bland de mest demokratiska folkförsamlingar kanske i hela Europa. Den består, som herrarne allt för väl veta, till allra största delen af män af folket, af landtmän och sådana personer, som utgått från folket, d. v. s. från Sveriges allmoige. Jag tror icke, att det finnes någon anledning att påstå, att dessa representanter vid utöfvandet af sitt höga kall på något sätt visat sig hafva vanslägtats från sina förfäder, som alltid varit ett värn för frihet, lag och rätt i vårt land.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

När man således vill en förändring i detta afseende, anser jag mig bestämdt kunna påstå, att det måste ske med synnerligen varsam hand. Det är icke värdt att ställa anspråken för högt, enär man icke skäligen kan påstå, att den nuvarande representationen är sådan, att en genomgripande reform är nödvändig för att ett godt arbete skall kunna åstadkommas. Jag skall slutligen be att få yttra ett par ord särskildt till dem, som yrkat rent afslag därför, att de anse alla reformer obehöfliga. Detta är ett uttalande, som jag för min del icke kan gilla. Jag anser tvärt om, för min del, att det är de konservatives skyldighet, så vida de vilja bestå, att genomföra reformer. Det är ett fullständigt miss-tag att säga, att konservatism är någonting liktydigt med stillastående. Har man en sådan uppfattning ifrån konservativ sida, ja, då är det snart slut med de konservatives magt.

Jag anser därför, att det är alldeles riktigt och fullt korrekt, att ett förslag, sådant som det föreliggande, blifvit framlagdt. Man får icke skjuta hela skulden på medkammaren, för att icke reformen denna gång förts framåt. Jag tror, att man bör äfven litet grand se till, huru det förhåller sig i denna kammare. Om här de, som stå på högra och venstra flygeln, vilja ge något med sig, och man således kan komma till ett förslag, som omfattas temligen endrägtigt af Andra Kammaren — jag tror, säger jag, att, när den dagen kommer, är det icke långt qvar till reformens genomförande. Jag har, herr grefve och talman, velat uttala denna min mening till protokollet. Frågan är genom medkammarens beslut fallen, men jag tar för alldeles gifvet, att det icke kommer att dröja länge, förrän frågan återkommer i sådan form, att den blir acceptabel.

Herr Liljeholm: Den utgång, föreliggande fråga fått i Första Kammaren, har sannolikt icke för någon, som med minsta uppmärksamhet följt våra senatorers hållning till densamma, varit oväntad.

Det svar, Första Kammaren afgifvit på Kongl. Maj:ts proposition, är ju rent afvisande. Dermed bör ock denna kammares ställning till frågan betydligt hafva klarats.

Se vi på herr Restadii, friherre Barnekows och herr Johnssons

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

reservationer, så finna vi, att dessa utgöra medlingsförslag. Men hvad hopp skall man ha att få till stånd en medling, då medkammaren med 102 röster mot 26, som voro för Kongl. Maj:ts förslag, har antagit utskottets hemställan om afslag? Mig synes allt hopp om en medling vara ute.

För öfrigt skilja sig nyss nämnda reservationer ganska betydligt ifrån hvad denna kammare under flera föregående riksdagar uttalat sig för, då det gällt streckets sänkning. Så t. ex. skulle, om man bifölle friherre Barnekows reservation, censusbestämmelserna för Göteborg sänkas ifrån 800 till 750 kronor. För andra kommuner skulle naturligtvis förslaget ställa sig något gynsammare, men mig synes det i alla fall, som om det vore allt för tarfligt att göra någon affär utaf.

Jag hör icke till dem, som hylla satsen »allt eller intet», därför har jag också under föregående riksdagar röstat för ett 500-kronorsstreck. Men det förslag, som nu påyrkar detta, är belamradt med åtskilliga bihang, så att jag icke kan vara med om bifall dertill.

Det läge, frågan nu har, synes mig därför påkalla yrkandet om rent afslag såsom den klokaste åtgärden, det vill säga att bifalla utskottets hemställan om afslag. Erfarenheter, hemtade både utom och inom dessa väggar, skola nog i sinom tid hafva det goda med sig, att Första Kammaren blir medgörligare, och då kan det vara på tid att komma med något annat förslag, som kan hafva bättre utsigter till framgång.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Herr talman, mine herrar! Jag ber om ursäkt, att jag tar till ordet. Såsom reservant hade jag verkligen icke ämnat uppträda, då jag gjort min mening gällande i utskottets betänkande, men det är ett särskildt skäl, som gjort, att jag nu nödgas göra det.

Då den politiska rösträttsfrågan varit före här under föregående riksdagar, har jag alltid intagit och velat häfda den ståndpunkten, att de, som nu inneha magten, skulle något dela med sig åt dem, som stå under strecket. Som ledamot i konstitutionsutskottet har jag under flera år ställt mig på ståndpunkten af ett 500-kronorsstreck.

Anledningen till, att jag som reservant i år intagit en annan ställning till frågan, är den, att jemte de motioner, som förelågo, äfven var framlagd en kongl. proposition, och det har förefallit mig och öfriga reservanter såsom mest gagnande, i fall man slöte sig så nära till den kongl. propositionen som möjligt. Ty vill man någonting verkligt i rösträttsfrågan, tror jag icke, såsom jag många gånger här uttalat, att man når det målet, om man framställer så obilliga anspråk, som de göra, hvilka nu fordra allmän rösträtt.

Ty den tiden, då en sådan reform har utsigt att gå igenom, ligger nog så långt aflägsen, att, enligt min tanke, herrar ledamöter från Stockholm antagligen till dess kunna räkna många tidsperioder ännu.

Jag har velat yttra detta och ber äfven att få nämna det såsom svar på den insinuation, som en ledamot på stockholmsbänken, efter hvad jag hört, — ty jag var icke inne, när yttrandet fälades, — herr Bergström tillät sig göra. Han framkastade mot mig den beskyllningen, att jag svikit det löfte, som jag afgaf vid 1892 års urtima riksdag.

Jag minnes mycket väl, hvad jag sade då: jag förklarade mig villig att ingå på det kongl. förslaget, och uttalade dervid det hoppet, att regeringen skulle komma fram med ett rösträttsförslag, deri man gjorde rättvisa åt dem, som genom antagande af det kongl. förslaget blefvo betungade med större bördor än förut. Jag sade också då, att om jag blefve sviken i dessa förhoppningar, skulle jag för min del hålla tillbaka, då fråga kunde bli om att rösta för militära anslag.

Efter hvad jag hört, icke själf — ty jag var ute, när talaren hade ordet — men af kamrater i kammaren, så var det fråga om, huruvida jag hållit detta löfte, då jag i år röstat i militära anslagsfrågor. Ja, det var med sluten sedel, herr Bergström, men jag skulle visst icke varit rädd för att lemna mitt votum öppet i det fallet; men så länge vi ha sluten votering, ämnar jag icke gå till herr Bergström med min röstsedel för att visa, om jag röstat ja eller nej i anslagsfrågor.

Likaledes skall jag be att till herr Bergström få uttala det, att jag icke uppfattar mitt riksdagsmannamandat såsom yrkespolitik, och jag är icke alls rädd för följderna af den misstämning, som herr Bergström känner mot mig därför, att jag icke kunnat göra honom till lags i denna fråga. Jag har ställt mig på den ståndpunkten, som jag ansett vara mest gagnelig och innebära största utsigten för att kunna komma ett steg framåt på den bana, der man dock kan nå ett önskningsmål, nemligen åtminstone någon utsträckning af den politiska rösträtten.

Och de herrar, som ställa sig på en så långt åt venster gående ståndpunkt som att fordra allmän rösträtt, de tjena icke, det vågar jag påstå, den sak, de vilja främja. Jag fruktar, jag skall icke säga någonting annat än att jag fruktar, att kanske dessa herrar icke äro så angelägna om den frågans lösning, ty det vore att fränrycka dem ett medel till inflytande på de lägre klasserna vid många tillfällen.

Herr Aulin: Då jag icke hittills under debatten varit i tillfälle att tillkännage min ståndpunkt i denna fråga, vill jag blott i största korthet nämna, att jag yrkar afslag på Kongl. Maj:ts förslag och bifall till den af herrar Mankell och Bergström fram-

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska rösträtten.

(Forts.)

Ang. ändrade lagda motionen. Skulle denna icke komma upp i voteringen, bestämmelser kommer jag att rösta för herr Elowsons reservation.
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Då det blef bekant i landet, att regeringen ämnade framlägga ett röst-rättsförslag, väckte detta odelad tillfredsställelse hos alla vänner af en lugn samhällsutveckling. Man höll regeringen räkning derför, ty hurudant förslaget än skulle komma att bli, var man öfvertygad om, att regeringen, blott och bart genom förslagets framläggande, skulle komma att ställa sig i en viss motsats mot det parti, hos hvilket den hittills räknat sitt bästa stöd.

När förslaget sedermera framkom, befans det, att regeringen haft till hufvudsyfte att framställa ett förslag, som skulle ha största möjliga utsigter till framgång. Följden derutaf blef emellertid den, att förslaget icke allenast — hvad man alltid väntat — befans oantagligt för ytterlighetsmännen, utan äfven på grund af sin haltande beskaffenhet icke ens tillfredsstälde de moderata.

Jag är långt ifrån att vilja tillåta mig tadla regeringen för dess förslag, hvilket helt visst är baserad på mycket goda bevekelsegrunder och på en viss statsmannateori, men jag kan icke underlåta att uttala den mening, att det mest statsmannamessiga synes mig varit, om regeringen på förhand insett, att den, som vill göra alla till lags, tillfredsstäljer ingen, och om regeringen i stället satt som sitt hufvudsyfte att, oafsedt huru förslaget från olika håll kunde komma att upptagas, och oafsedt om det kunde bli antaget eller ej, framlägga ett, enligt dess och alla tänkandes mening, *verkligt reformförslag*, samt sedermera öfverlåtit åt Första Kammaren att taga på sig ansvaret för förslagets eventuella fall. Genom ett sådant tillvägagående tror jag, att regeringen på ett lyckligare sätt bringat frågan närmare sin lösning.

Då jag icke kan påstå, att något af de föreliggande förslagen är i alla hänseenden fullgodt, och då frågan redan fallit, så vill jag för min del, med uttalande af mitt ogillande af motiveringen, biträda utskottets förslag, men på samma gång tillåter jag mig värdsamt hemställa till regeringen, att den, efter förnyadt öfvervägande, måtte snart nog framkomma med ett nytt förslag af sådan beskaffenhet, som jag nyss antydt.

Herr Bergström: Herr talman! Uti den kontrovers, som förekommit här mellan mig och representanten för Bara härad, har jag, såsom de ledamöter af kammaren, som voro närvarande, då jag yttrade mig, kunna bevittna, icke gjort någon insinuation, utan endast hänvisat till ett yttrande af samma ledamot vid 1892 års urtima riksdag, och jag har för säkerhetens skull förvarat detta äfven uti denna dags protokoll.

Jag har icke tänkt mig, att den ärade ledamoten skulle sluta sig till det yrkande, som jag och åtskilliga andra ledamöter af

kammaren framställt, nemligen krafvet på allmän rösträtt; jag har icke begärt detta, men hvad jag begärt — en begäran, som jag tycker, att äfven den ärade ledamoten bör rigta till sig sjelf — det är, att, när han inför kammaren uppställt ett annat kraf, hvilket han sannerligen icke kan beteckna såsom ett obilligt anspråk, nemligen krafvet på ett 500 kronorsstreck, och krafvet på att denna billiga begäran skulle motsvaras af Första Kammaren och regeringen, han också fasthåller vid detta kraf.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Herr Ericsson i Wäsby: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag tänkte icke begära ordet i denna fråga, då jag nyss instämde i herr Elowsons anförande med bifall till hans reservation. Under tiden har jag emellertid märkt, att det är bäst att göra sin ställning fullt klar för att undvika alla misstankar efter hufvudvoteringen här i afton. Jag har vid flera föregående tillfällen, då rösträttsfrågan varit före, dels underskrifvit motioner om allmän rösträtt, dels ock i öfrigt lemnat mitt biträde för vinnandet af detta mål. Äfven i år har jag uppvaktats med skrivelser från min valkrets, att jag skall biträda herrar Mankells och Bergströms motion. Jag skall också göra detta, så långt jag kan, men jag är öfvertygad om, att det icke blir denna motion, som kommer att stå såsom kontraposition i hufvudvoteringen, utan jag förstår ganska väl, att detta kommer att blifva friherre Barnekows m. fl. reservation. Jag har därför begärt ordet för att gifva till känna, att jag visserligen i första hand kommer att rösta för afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till herrar Mankells och Bergströms motion, men att, om jag icke i hufvudvoteringen blir i tillfälle härtill och ej heller att rösta för bifall till herr Elowsons reservation, jag kommer att rösta för afslag å de öfriga reservationerna, ty någon af dessa kan jag icke biträda. Detta har jag velat tillkännagifva till kammarens protokoll, på det att inga misstankar rörande min ställning må ifrågakomma.

Herr friherre Bonde: Herr grefve och talman, mine herrar! Den grundliga kritik, det kongl. förslaget i flera hänseenden redan underkastats, såväl i denna kammare som i medkammaren, har tydligt utvisat, att detsamma icke har tillfredsställt några kraf på reformer och icke heller något parti, vare sig åt höger eller venster. Det har visat sig, att regeringen, då den sökt att kompromissa med olika åsigter, fullständigt misslyckats, och att det framlagda förslaget icke är något annat än ett skenreform-förslag. Förslagets öde var därför också, från första stund det framkom, gifvet. Vi böra dock vara denna kammares representanter i konstitutionsutskottet tack skyldige därför, att de sökt gå Första Kammarens majoritet till mötes genom den reservation, de afgifvit, under förhoppning, att Första Kammarens ledamöter skulle godkänna densamma och man sålunda komma åtminstone

Ang. ändrade
bestämmelser
rör. den poli-
tiska röst-
rätten.

(Forts.)

ett steg framåt. Men då detta icke blifvit resultatet, och då Första Kammaren redan förkastat såväl det kongl. förslaget som äfven öfriga framkomna reformförslag i frågan, anser jag deras ställning numera icke hållbar. Jag kan icke heller dela herr Olof Jonssons uttalade åsigt derom, att det vore klokt af Andra Kammaren att godkänna den af dessa herrar afgifna reservationen. Jag tror, att detta i landet icke komme att uppfattas såsom ett försök att kompromissa med Första Kammaren, ett försök, som tydligen är alldeles fruktlöst, utan jag tror, att det snarare komme att tolkas, såsom Andra Kammaren öfvergifvit sin förut i frågan uttalade ståndpunkt. Jag anser, att det enda rätta, som denna kammare nu har att göra, är att vidhålla det beslut, kammaren förut flera gånger fattat, och hvilket beslut jag vid senaste riksdag biträdde, nemligen beslutet om ett s. k. 500-kronorsstreck.

Det är af denna anledning, herr talman, som jag anhåller att få yrka bifall till den af herr Bromée afgifna motionen, med den af honom under diskussionen ändrade formuleringen.

Häruti instämde herrar *Ekman, Arhusiander, Kardell, Alsterlund, Persson* från Arboga, *Hammarström, Wallbom, Jansson* i Saxhyttan, *Hansson* i Solberga, *Lindgren, Ollas A. Ericsson, Göthberg, Andersson* i Upsala, *Anderson* i Hasselbo, *Andersson* i Lysvik, *Truedsson, Henricson* i Karlslund, *Zotterman* och *Larsson* i Berga.

Herr Olsson i Sörnäs yttrade: Sedan friherre Bonde nu yttrat sig, kunde jag afstå från ordet och endast instämma med honom, ty jag begärde blott ordet för att gifva till känna min ställning i frågans nuvarande läge, och denna vill jag i korthet angifva så, att sedan Första Kammaren genom sitt afslag nekat att på något sätt visa sig tillmötesgående, anser jag å min sida mig icke skyldig att ens visa mig så pass tillmötesgående som att gå med på reservanternas förslag, ehuru jag skulle hafva kunnat vara med om detta, derest jag förnummit något tillmötesgående från Första Kammarens sida. Såsom frågan nu står, anser jag åter, att Andra kammaren bör vidhålla den ställning, den förut haft, och denna återfinner jag i herr Bromées motion, till hvilken jag alltså ber att få yrka bifall, dock med den af motionären nu påyrkade förändring, att ordet »kronor» utbytes mot »riksdaler».

Herr *Back Per Ersson* instämde häruti.

Herr *Bengtsson* i Gullåkra: Herr talman! Blott ett par ord till svar å herr *Bergströms* sista yttrande. Han sade, att han icke uttalat något klander mot mig i sitt förra anförande, men hvad menar han då med att jag svikit min förra ståndpunkt? Jag skulle emellertid vilja hemställa till den ärade talaren, om

han icke skulle finna det mest passande att tillåta mig intaga den ståndpunkt, som jag själf anser bäst gagna hvarje fråga, som föreligger. För min del har jag aldrig bestridit honom denna rätt. För öfrigt afstår jag från att vidare byta ord med honom i denna sak.

Ang. ändrade bestämmelser rör. den politiska röst-rätten.

(Forts.)

Herr Jönsson i Mårarp: Jag skall be att med anslutning till herr Bergendahls anförande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Andersson* i Löfhult.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de yrkanden, som återstodo, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på bifall till nämnda hemställan, men med ogillande af utskottets motivering; 3:o på afslag å utskottets hemställan och bifall till herr friherre Barnekows m. fl. reservation; 4:o på bifall till herr Johnssons i Bollnäs reservation; 5:o på bifall till herr Elowsons reservation; 6:o på bifall till herrar Mankells och Bergströms motion; och 7:o bifall till herrar Bromées och Erikssons motion med den af herr Bromée under öfverläggningen föreslagna ändring. Herr talmannen fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr friherre Barnekows m. fl. reservation. Då votering likväl begärdes, upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo hvart och ett af de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till utskottets hemställan, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men äfven i fråga om kontrapositionen äskades votering; och blef, sedan till kontraposition i denna votering antagits bifall till herrar Bromées och Erikssons motion, nu först uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående första punkten i konstitutionsutskottets förevarande utlåtande n:o 11 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herrar Bromée och Eriksson i Qväcklingen afgifna motion.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 128 ja och 86 nej; och erhöll sålunda propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som, med afslag å hvad konstitutionsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 11, bifaller den af friherre Barnekow m. fl. afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

I denna senare votering röstade 82 ledamöter ja, men 131 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Ordet begärdes nu af

Herr Themptander, som yttrade: Jag ber att få anmäla min reservation mot det af kammaren fattade beslutet så till vida, som deruti skulle kunna anses ligga ett godkännande af den motivering, konstitutionsutskottet begagnat, och hvilken jag för min del fullkomligt ogillar, under det jag deremot röstat för det slut, hvartill utskottet kommit.

Med herr Themptander förenade sig herrar *Fredholm* från Stockholm, *Ekman*, *Höjer*, *Johansson* från Stockholm, *Wavrinsky*, *Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Fjällbäck*, *Wallis*, *John Olsson*, *Aulin*, *Zetterstrand*, *Hammarström*, *Alsterlund*, *Kardell*, *Walter*, *Bromée*, *Norman*, *Eriksson* i Bäck, *Ericsson* i Wäsby, friherre *Bonde*, *Larsson* i Berga, *Eklund* från Stockholm och *Hammarlund*.

Herr Persson i Mörarp anförde: Herr talman, mine herrar! Då jag icke har yttrat mig i den föreliggande frågan, anhåller jag endast att få till protokollet antecknad min reservation mot det af kammaren nu fattade beslutet.

Häruti instämde herrar *Åkesson*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Wittsell*, *Olsson* i Ornakärr, *Ivar Månsson*, *Andersson* i Öhrstorp, *Ohlsson* från Vexiö, *Gustafsson* i Sjögesta, *Folke Andersson*, *Olsson* i Kyrkebol, *Anderson* i Hasselbol, *Olsson* i Mårdäng, *Eriksson* i Elgered och *Almqvist*.

Herr von Krusenstjerna: Äfven jag anhåller att få reservera mig mot det beslut, kammaren nu fattat.

Beträffande härefter utskottets i *punkten 2* gjorda hemställan yttrade herr talmannen: Som kammaren behagade finna, är utskottets hemställan i momenten a) och c) redan besvarad vid behandlingen af föregående punkt, i det på grund af derunder framställda yrkanden propositioner då gjordes å de i dessa moment omförmälda motioner utan att vinna afseende. Det återstår sålunda allenast att fatta beslut angående momenten b) och d). Behagar kammaren härutinnan bifalla utskottets hemställan?

Utskottets sistnämnda hemställanden biföllos.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	herr <i>J. G. Hazén</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 9 dennes,
	» <i>O. G. Erikson</i> i Odensvi	» 3 » » » 7 »
och	» <i>C. J. Mustaparta</i>	» 9 » » » 8 »

§ 3.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 14, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 17 regeringsformen;

n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af första punkten i utskottets utlåtande n:o 7, angående Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o och 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen, äfvensom väckt motion om ändring af 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen; och

n:o 16, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 9, angående Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen, äfvensom väckt motion om ändringar i samma grundlagsparagrafer med undantag af § 111 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om anskaffande och framläggande af upplysningar rörande embets- och tjänstemäns dagliga arbetstid samt anvisande af anslag för detta ändamål;

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående aflöning åt tjänstemän vid Vadstena hospital och asyl;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område;

n:o 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af mantalspenningarna; och

n:o 72, med anledning af kamrarnes olika beslut i afseende å två punkter i statsutskottets utlåtande i anledning af Riksdagens år 1895 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1894;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckta motioner om revision af allmänna hypoteksbanken m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om utbytande af folkskolelärares rätt till kofoder mot kontant ersättning m. m.; och

n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om presterskapets aflöning m. m.;

bevillningsutskottets betänkande n:o 29, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å kaffe;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

n:o 14, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken;

n:o 15, angående ändringar i gällande reglemente för riksbanken; och

n:o 16, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott; lagutskottets utlåtanden:

n:o 76, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande afgäld från jordafsöndringar;

n:o 77, i anledning af väckt motion angående ändrad lagstiftning i syfte att bereda hypoteksförening trygghet mot minskning af dess rätt enligt in-tecknad skuldförbindelse vid exekutiv försäljning af fastighet; och

n:o 78, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,45 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
